

დეკემბერი,
2025 წელი

პეტიტ დაუპიძისი

„და ანგელოზსა ფილადელფიისა ეკლესიისასა მიუწერე: ამას იტყვს წმიდა და ჭეშმარიტი, რომელსა აქუს კლიტე დავითისი, რომელი-იგი განაღებს, და არავინ დაჰკვას, გარნა განმღებულმან მან, და არავინ განაღოს დავშული იგი“
(გამოცხ. 3.7)

თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გაზეთი

**სრულიად საქართველოს
კათოლიკოს-პატრიარქის,
უნივნდესი და უნეტარესი
ილია II-ის დაბადების
93-ე და აღსაყდრების 48-ე
წლისთავებისადმი
ვიძღვნილი სამეცნიერო
კონფერენციები**

გვერდი მე-2

**სამეცნიერო კონფერენციები
და გასვლითი ლექციები
ბოლნისის, ბორჯომისა და
ბაკურიანის ეპარქიებში**

გვერდი მე-3

სამეცნიერო კონფერენციები და გასვლითი ლექციები

ბოდბის მონასტერში დაბ-
რძანებული მაკა ჩხაიძის
მიერ დაწერილი წმინდა
ნინოს ხატი უნივნდესმა
და უნეტარესმა ილია
II-მ სრულიად რუსეთის
კათოლიკოს-პატრიარქს
უსახსოვრად

გვერდი მე-8

წმიდა ოთხთავი
მოქმედის სახარების მინიატურებით

თბილისის სასულიერო აკადემია
კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა
ეროვნული ცენტრი
ოთხთავის ტექსტი ყველა არსებული რედაქციისა
და წესის მიხედვით გამოსაღებად მოამზადა
უდიდესი ქელიძე
რედაქტორი
რევაზ მუჯირიშვილი
პროექტის ხელმძღვანელი
არქიმანდრიტი ღვთისაპარი
(გობეჯიშვილი)

გვერდი მე-7

საგარეო ურთიერთობების
თეორიული საკითხები

სერგო ვარლამიანი - 70

გვერდი მე-4-5

მაია ჩაუავე - 90

გვერდი მე-9

„ყველაზე ამაღლებადი
იყო, როცა ასეა მადრი
ქვეყნის წარმომადგენელი
ჩვენი ქვეყნის სუთხვრიან
დროშას უცქარდა
და საქართველოს ეროვნულ
ჰიმს ისმენდა“

გვერდი მე-10

ნილკნის
ღვთისმშობლის
სახელობის საკათედრო
ტაძარი

ერის სინემალოგი

გვერდი მე-12

საგარეო ურთიერთობების

კახიკაძე კეკელიძე

„უნივნდესი და
უნეტარესი ილია II
- ღმრთის საჩუქარი
ქართველ ერს“

გვერდი მე-7

უწმინდესი და უნეტარესი ილია II–ისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენციები

17-18 დეკემბერს თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიაში გაიმართა უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსის, ბიჭვინთისა და ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილია II-ის დაბადების 93-ე და აღსაყდრების 48-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენციები.

შესავალ სიტყვებში თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის რექტორმა, პროტოპრესვიტერმა **გიორგი ზვიადაძემ** ვრცლად ისაუბრა უწმინდესი და უნეტარესი ილია II უდიდეს დამსახურებასა და ღვაწლზე საქართველოს ეკლესიისა და ქვეყნის წინაშე.

პირველ დღეს მოხსენებები წაიკითხეს:

პროფესორმა **სერგო ვარდოსანიძემ** – „პატრიარქის აღსაყდრება“;

სასულიერო აკადემიის III კურსის სტუდენტმა **შავლეგო გაბათაშვილმა** – „უწმინდესი და უნეტარესი ილია II და სასულიერო განათლება“;

სასულიერო აკადემიის III კურსის სტუდენტმა, არქიმანდრიტმა **იოანე მჭედლოშვილმა** – „საქართველოს ეკლესიის აღორძინება“;

თეოლოგიის დოქტორმა **ირაკლი ორჟონიამ** – „XX-XXI საუკუნეების

გამოწვევები და საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია“;

18 დეკემბერს, რამჭორის მისასალმებელი სიტყვის შიმამბ მოხსენებებით გამოვიდნენ:

- სასულიერო აკადემიის პირველკურსელი **თორნიკე რაზმაძე** – „ქართული იდეა (სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ილია მეორის ქადაგებების მიხედვით)“;

- სასულიერო აკადემიის პირველკურსელი **ლუკა სიმონიშვილი** – „მოსიყვარულე გული (სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ილია მეორის ქადაგებების მიხედვით)“;

- ქრისტიანული ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის მეოთხეკურსელი **ირინე ჩუხტიაშვილი** – „წმინდა ნინოს ღვაწლის შესახებ; წმინდა ნინო ზოგადქართული და ადგილობრივი მნიშვნელობის წმინდანი (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის ქადაგებების მიხედვით)“;

- სასულიერო სემინარიის პირველკურსელი **ნიკა ჭუმბურიძე** – „ქალთა თავისუფლებისათვის (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის ქადაგების მიხედვით)“;

- ქრისტიანული ხელოვნებათმცოდნეობის ფაკულტეტის მეოთხეკურსელი **თაკო გიგიაშვილი** – „მთა-

ვარი დარაჯი; ჩვენ ყოველთვის ჯვრით ვიცავდით თვითარსებობას (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის ქადაგებების მიხედვით)“;

- ქრისტიანული ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის მესამეკურსელი **მირანდა ჭიაბერიშვილი** – „ქართლის გაქრისტიანების 1600 წლისთავი (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის თქმული სიტყვა)“;

- საეკლესიო არქიტექტურის, ხატუნების, დაზღუდული და მონუმენტური ხატუნების რესტავრაციის ფაკულტეტის მესამეკურსელი **ანა ყუფუნია** – „მნივნებრიობის ჭირისუფალი (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის ქადაგების მიხედვით)“;

- საეკლესიო არქიტექტურის (ხუროთმოძღვრების), ხატუნების, დაზღუდული და მონუმენტური ხატუნების რესტავრაციის ფაკულტეტის, მესამეკურსელი **ლიდია სევასტოვა** – „ეკლესია გამოგვარჩევს (კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდე ოქროპირიძის ქადაგების მიხედვით)“;

- სასულიერო სემინარიის მესამეკურსელი **ლევან სალიაშვილი** –

„ქრისტიანობა ნანინათი (კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატე ცინცაძის ქადაგების მიხედვით)“;

- ქრისტიანული ხელოვნებათმცოდნეობის ფაკულტეტის მეორეკურსელი **ფოტინე გუნია** – „გზა განათლებული სარწმუნოების ლამპრით (ეპისკოპოს გაბრიელ ქიქოძის ქადაგების მიხედვით)“.

სამეცნიერო კონფერენციები მოამზადეს პროფესორმა **სერგო ვარდოსანიძემ** და ფილოლოგიის დოქტორმა **ხათუნა ნიშნიანიძემ**.

გარდაცვლილ პედაგოგთა, სტუდენტთა და თანამშრომელთა სულის მოსახსენებელი პანაშვიდი

თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გარდაცვლილ პედაგოგთა, სტუდენტთა და თანამშრომელთა სულის მოსახსენებელი დიდი პანაშვიდი ყოველწლიურად აღევლინება სიონის საპატრიარქო ტაძარში.

ასე იყო ამჟამადაც, 14 ნოემბერს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის სიონის საპატრიარქო ტაძარში თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის რექტორმა, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის პროტოპრესვიტერმა გიორგი ზვიადაძემ სასულიერო აკადემიაში მოღვაწე მოძღვრებსა და სიონის საპატრიარქო ტაძრის მღვდელმსახურებთან ერთად თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გარდაცვლილ პედაგოგთა, სტუდენტთა და თანამშრომელთა სულის მოსახსენებელი დიდი პანაშვიდი აღავლინა.

პანაშვიდს ესწრებოდნენ გარდაცვლილთა ოჯახის წევრები, პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები. მსახურების შემდეგ, ქადაგებაში, პროტოპრესვიტერმა გიორგი ზვიადაძემ ყურადღება გაამახვილა პატრიარქის განუზომელ ღვაწლზე და აღნიშნა, რომ უწმინდესმა თავისი უდიდესი ავტორიტეტით, სიბრძნითა და თანმიმდევრულობით ურთულეს წლებში დააარსა უმაღლესი საღვთისმეტყველო სკოლა და გარდაცვლილ პედაგოგთაგან უმეტესმა სწორედ პატრიარქის მოწვევით დაიწყო სამეცნიერო და პედაგოგიური საქმიანობა ჩვენს სასწავლებელში.

პროტოპრესვიტერმა დიდი პატივისცემა და მადლიერება გამოხატა თითოეული მათგანის მიმართ, ისაუბრა გარდაცვლილ პედაგოგთა განუსაზღვრელ ღვაწლსა და დამსახურებაზე თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის წარმატებაში. უდიდესი პატი-

ვისცემა და სიყვარული გამოხატა იმ სტუდენტების მიმართ, რომლებიც აკადემიისა და სემინარიაში იღებდნენ განათლებას და დღეს ჩვენ შორის აღარ არიან. ღმერთმა დაამკვიდროს მათი სულები იქ, სადაც მართლნი განისვენებენ, - ბრძანა პროტოპრესვიტერმა გიორგი ზვიადაძემ.

მან დალოცა და წარმატებები უსურვა ტაძარში შეკრებილთ.

სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ლიტურგიკისა და სამოძღვრო ღვთისმეტყველების კათედრის გამგემ, არქიდიაკონმა დემეტრემ (დავითაშვილი) პანაშვიდზე წარმოთქვა დიდი კვერქსი, რომელშიც მოხსენია ჩვენი სასწავლებლის გარდაცვლილი პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები:

- სქიმარქიმანდრიტი ზოსიმე (ირაკლი) კალანდაძე
- დეკანოზი გიორგი საბიაშვილი
- დეკანოზი თომა ჯაჯანიძე
- დეკანოზი ბასილ გოგილაშვილი
- დეკანოზი აკაკი მეგრელიშვილი
- სქიმონაზონი თემესტია (ნანა ლუკავა)
- მონაზონი თამარი (ეთერ უროტაძე)
- სქიმარქიმანდრიტი ანტონი (მაკარი) კიტეიშვილი
- არქიმანდრიტი იოანე (გვაჯაია)
- დეკანოზი გიორგი კობაიძე
- მღვდელმონაზონი გაბრიელი (ცეკიტაია)
- მღვდელი იოანე მალალურაძე
- მღვდელი გიორგი ფანცულაია
- მონაზონი სერაფიმე (ლევან ლაკერბაია)
- მონაზონი ნინო (ნანა წერეთელი)
- მღვდელი გიორგი გოგინაშვილი
- მღვდელი თეიმურაზ ქორიძე
- სქიმონაზონი ნინო (აქიაშვილი)
- მონაზონი ქეთევანი (მარტიაშვილი)
- მორჩილი ნინო ჯიქია

- რევაზ სირაძე
- რევაზ ბარამიძე
- სოსო მახარაშვილი
- ბაჩანა ბრეგვაძე
- ალექსანდრე გვახარია
- კარლო ბლაგიძე
- თენგიზ ზალდასტანიშვილი
- თამაზ ბუაჩიძე
- გიორგი ცინცაძე
- ლერი მჭედლოშვილი
- შოთა ლომსაძე
- ზურაბ სარჯველაძე
- გურამ ბედოშვილი
- გურამ შენგელია
- იუზა ევგენიძე
- ფარნაოზ ლომაშვილი
- არჩილ ბაქრაძე
- კონსტანტინე გერასიმოვი
- ავთანდილ პოპიაშვილი
- იოსებ ბანძელაძე
- თამაზ მარდაღიშვილი
- მერი ჭელიძე
- მარიამ ლორთქიფანიძე
- გულნაზ კიკნაძე
- ვიკა ჯოჯუა
- ლამარა ქაჯაია
- ციალა ქურციკიძე
- ლონდა არველაძე
- რუსუდან ყენია
- მანანა მაისურაძე
- აგრაფინა ლომიძე
- გრიგორ ფარულავა
- ზურაბ ჭუმბურიძე
- ზურაბ კიკნაძე
- ენრიკო გაბიაშვილი
- ლია სალაყაია
- გიორგი ოთხმეზური
- მანანა შენგელია
- დავით დვალაძე
- რევაზ მაღლაკელიძე
- ლილა გეგუჩაძე

- სალომეა ყუბანიშვილი
- ელენე კაველაშვილი
- ირინე ნიკოლაიშვილი
- დიმიტრი თუმანიშვილი
- მაია ჯავახიშვილი
- ზურაბ ვარაზი
- მიხეილ ქავთარია
- იუზა ხუსკივაძე
- ლავრენტი
- ნინელი ალანია
- ლევან ქათამაძე
- ვახტანგ კობრიძე
- რეზო ჯიქია
- თამაზ სახეიშვილი
- ბორის ძაძამია
- გრიგოლ გვენცაძე
- ალექსანდრე ნადირაძე
- გიორგი ცხაკაია
- ქეთევან დაუშვილი
- ნინო შვანგირაძე
- თეონა ჭელიძე
- ელენე ზედგინიძე
- დომნა მაისურაძე
- ნიკოლოზ ყაჭიური
- სულხან იზორია
- ვასილ კერესელიძე
- კონსტანტინე როგავა
- ავთანდილ ანდლულაძე
- ლაშა სელიმაშვილი
- ნინო გოლუბიანი
- დავით გეგეჭკორი
- ლაშა მარსაგიშვილი
- რამინ სხირტლაძე
- ბესიკ ცეცხლაძე
- ალექსანდრე კოპაძე
- გიორგი ძამუკაშვილი
- მარიამ მაღლაფერიძე
- თეიმურაზ დოლიძე
- თამარ მაგალობლიშვილი
- ირაკლი თოთიბაძე
- მაკა ქიტიაშვილი

მიქაელ სპარტაქოშვილი ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების 1700 წლისთავს

სამეცნიერო კონფერენციები და გასვლითი ლექციები ბოლნისის, ბორჯომისა და ბაკურიანის ეპარქიაში

27 ნოემბერს თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ქრისტიანული ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის დეკანის, ისტორიის დოქტორ გრიგოლ ხაჭაპურიძის თაოსნობით ჩატარდა გასვლითი ლექცია ბოლნისის ეპარქიაში. სტუდენტებმა მოილოცეს ბოლნისის სიონის, წულრულაშენის წმინდა გიორგისა და წმინდა პეტრე და პავლე მოციქულების სახელობის სამონასტრო კომპლექსები. ასევე, ენვიგენ სულხან-საბა ორბელიანის სახლ-მუზეუმს სოფელ ტანძიაში.

ბოლნისის სიონში მამა შიო ბაკურიამ სავედრებელ პარაკლისზე დალოცა სასწავლებლის სტუდენტები. ამავე ტაძრის ეზოში ფილოლოგიის დოქტორმა ქეთევან მამასახლისმა წაიკითხა ლექცია ქვემო ქართლის ამ ძირძველი კუთხის განსაკუთრებული როლის შესახებ ჩვენი ქვეყნისა და ეკლესიის წინაშე, სტუდენტებს დაათვალიერებინა აღნიშნული ტაძრის კედლებზე შესრულებული უძველესი წარწერები, მოუთხრო მათი ისტორიის, შინაარსისა და დათარიღების მნიშვნელობაზე, ყურადღება გაამახვილა წარწერებში მოხსენიებული ისტორიული პირების ბიოგრაფიებსა და ხანმეტი მწერლობის ნიმუშებზე. ქალბატონმა ქეთევანმა ასევე ისაუბრა აქ მოღვაწე დიდი ჰიმნოგრაფი მამის – იოანე ბოლნელის – პიროვნების, მისი ქადაგებების ძირითადი არსის შესახებ.

სოფელ ტანძიაში სტუდენტები გაეცნენ სულხან-საბა ორბელიანის სახლ-მუზეუმში დაცულ საარქივო მასალას.

25 ნოემბერს ბორჯომში გაიმართა საქართველოში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების 1700 წლისთავისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია. ღონისძიების ფარგლებში ბორჯომისა და ბაკურიანის ეპარქიას სტუმრობდნენ სასულიერო სემინარიის დეკანი, პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები. ეპარქიის სტუმრებმა მოილოცეს ბორჯომის ღვთისმშობლის შობის სახელობის დედათა მონასტერი და პატივი მიაგეს მონასტერში დაბრძანებულ წმინდა ნაწილებს. სასულიერო სემინარიის დეკანმა, მღვდელმა გიორგი ვაშალომიძემ მონასტერში მოღვაწეთა და ყოველთა მართლმადიდებლობით აღსრულებულთა სულის მოსახსენებელი პანაშვიდი აღასრულა. მოილოცეს, ასევე, „მწვანე მონასტერი“, სადაც სავედრებელი პარაკლისი აღავლინეს.

დღის მეორე ნახევარში ბორჯომის მუსიკალური სკოლის სააქტო დარბაზში კონფერენცია გაიმართა. მსმენელთა წინაშე მოხსენებებით წარდგნენ ჩვენი სასწავლებლის პედაგოგები:

ქეთევან მამასახლისი, ფილოლოგიის დოქტორი - „ნეძვის სამონასტრო კომპლექსი და ახალი ქართლის წარმოშობის მიზანი“;

ასმათ ჯიქია, ფილოლოგიის დოქტორი - „ქართლში მონასტრული ცხოვრების დასაწყისისთვის“;

გიორგი მეტრეველი, თეოლოგიის მაგისტრი, დოქტორანტი - „ერთი ფაქტი ანტონ კათალიკოსის ლიტურგიკული მოღვაწეობიდან“;

გიორგი თოდუა, თეოლოგიის მაგისტრი, დოქტორანტი - „შესაქმისეული დამოწმებანი პავლე მოციქულის რომელთა მიმართ ეპისტოლეში“;

რევაზ მუჯირიშვილი, თეოლოგიის მაგისტრი, დოქტორანტი - „ახალი აღთქმის წიგნთა ძველი ქართული თარგმანები და ტექსტების კრიტიკულად დადგენის ისტორია“;

ლაშა ზაალიშვილი, თეოლოგიის მაგისტრი, დოქტორანტი - „სამუსიკო ტერმინ „ავაჯის“ შესახებ“;

მღვდელი გიორგი ვაშალომიძე, თეოლოგიის მაგისტრი, დოქტორანტი - „იესო ქრისტეს შობის იკონოგრაფიაში ბაგა-გამოქვაბულის, ყრმა ქრისტეს სახვევების, ხარისა და სახედრის საღვთისმეტყველო-სახისმეტყველებითი ასპექტები“.

როგორც ღვთისმსახურებაზე, ასევე კონფერენციის მსვლელობისას გალობდა სასულიერო სემინარიის მგალობელთა გუნდი ლაშა ზაალიშვილის ხელმძღვანელობით.

სამუშაო დღის დასასრულს სტუმრებს ადგილობრივმა ეპარქიამ უმასპინძლა. სტუმრებმა გულითადი მადლობა გადაუხადეს ბორჯომისა და ბაკურიანის ეპარქიის წარმომადგენლებსა და ეპარქიის დროებით მმართველს, ჭიათურისა და საჩხერის მიტროპოლიტ დანიელს, გულითადი მასპინძლობისთვის!

● **თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარია** სტუდენტებს მუდამ საინტერესო ღონისძიებებს გვთავაზობს. ასე იყო ამჯერადაც, 25 ნოემბერს სემინარიის ოთხივე კურსის სტუდენტები ვიმყოფებოდით ქალაქ ბორჯომში. მოვილოცეთ ტაძრები, რომლებიც ბევრისთვის, და პირადად ჩემთვის, აქამდე უცხო იყო: ღვთისმშობლის შობის სახელობის დედათა მონასტერში ჩვენი ყურადღება მიიქცია ტაძრის ისტორიამ, მისმა არქიტექტურულმა თავისებურებამ, იქ არსებულმა სიძველემ, რომელიც ქართულ და უცხოელ მეცნიერთა კვლევის ობიექტია. ვენვიეთ აგრეთვე უძველეს და მადლით სავსე მწვანე მონასტერს. ტაძრებში ჩვენმა დეკანმა, მღვდელმა გიორგი ვაშალომიძემ, მგალობელთა თანამსახურებით, სავედრებელი პარაკლისი და მიცვალებულთა სულების მოსახსენებელი პანაშვიდი აღასრულა. მნიშვნელოვანი იყო ჩვენი პედაგოგების სამეცნიერო კონფერენცია. თითოეული მათგანის მოხსენებამ მსმენელთა დიდი ყურადღება გამოიწვია. სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, მომხსენებლებმა წარმოაჩინეს ამ რეგიონისა და, განსაკუთრებით, მწვანე მონასტრის ისტორიული და სულიერი მნიშვნელობა. კონფერენცია ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების 1700 წლისთავის აღსანიშნავად გაიმართა.

დამლული, მაგრამ სასიამოვნო დღის შემდეგ გვექონდა დისკუსია კონფერენციაზე განხილულ და სხვა საინტერესო საკითხებზე, რამაც ჩვენი

თვალსაწიერი გააფართოვა.

ჩემი კურსელების სახელით მადლობას მოვახსენებთ სასულიერო სემინარიის ხელმძღვანელებს და პედაგოგებს ამ განმტვირთველი და შემეცნებითი დღისთვის, ბორჯომისა და ბაკურიანის ეპარქიის წარმომადგენლებს კი გულითადი მასპინძლობისთვის.

ნიკა ჭუმბურიძე,
სასულიერო სემინარიის
პირველკურსელი

● **წლეწადელი 25 ნოემბერი** მნიშვნელოვანი იყო თბილისის სასულიერო სემინარიის სტუდენტებისათვის. სასწავლებლის პროფესორ-მასწავლებლებთან ერთად მოვილოცეთ ბორჯომის ღვთისმშობლის მონასტერი. მასპინძლებმა გაგვაცნეს ისტორია ეკლესიისა, რომელიც XIX საუკუნის

ბოლოს რუსეთის სამეფო დინასტიის - რომანოვების აშენებულია. ასევე, ვნახეთ ბერების საძვალე, სადაც მღვდელმა გიორგი ვაშალომიძემ აღავლინა პანაშვიდი.

ჩვენი განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია გრიგოლ ხანძთელის მონაფეთა მიერ დაარსებულმა მწვანე მონასტერმა. მამა გიორგიმ აღავლინა

წმინდა გიორგის სავედრებელი პარაკლისი. გალობდა სასულიერო სემინარიის მგალობელთა გუნდი.

ჩემთვის მნიშვნელოვანი იყო მწვანე მონასტრიდან დაბრუნების შემდეგ ბორჯომში გამართულ სამეცნიერო კონფერენციაზე სასწავლებლის პედაგოგთა მიერ წაკითხული მოხსენებები და დისკუსია.

ეს დღე ღირსსასოვნოდ დარჩება თითოეული ჩვენგანის ცხოვრებაში, რისთვისაც ვმადლობთ ღმერთს, რექტორს, სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ადმინისტრაციას.

ლევან სალიაშვილი,
სასულიერო სემინარიის
მეორეკურსელი

საიუბილეო თარიღები

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი

0114, თბილისი, მეფე ერეკლე II მოედანი 1
ტელ: (+995 32) 2 99 03 78
ელ-ფოსტა: patriarchateofgeorgia@gmail.com

CATHOLICOS-PATRIARCH OF ALL GEORGIA

1, King Erekle II sq. Tbilisi 0114
Tel: (+995 32) 2 99 03 78
E-mail: patriarchateofgeorgia@gmail.com

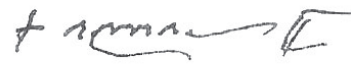
ბ-ნ სერგო კარლოსანიძეს გულთხადად ეწვლითაქო საუბილეო თარიღს – დაბადებიდან 70 წელს.

მან თავისი ცნობიერება სრულიად ახალგაზრდად დაუკავშირა ეკლესიას, დღემდე მის წიაღში მოღვაწეობს და ამ სიყრტეში გამოიჩინა უდიდესი უკუა.

იგი არის საქართველოს ეკლესიის მსახიობი და, განსაკუთრებით, უნაღესი მსახიობის შესანიშნავი მკვლევარი; გონიერი, თავშეკეპული, ენერგიული, ორატორული და ორგანიზატორული ნიჭით დაჯილდოებული, მრავალმხრივი პიროვნება; თაობათა აღმზრდელი, აუცილებელი არაერთი თრიალ ღირებულო წიგნისა და ნაშრომისა.

ღმერთმა დალოცოს ბატონი სერგო და შეაძლებინოს ეკლესიასა და ქვეყნის მსახურებისთვის კვლავ მრავალ კეთილ საქმეთა აღსრულება.

ღმერთმა დალოცოს მისი ოჯახი.

სრულიად საქართველოს
კათოლიკოს-პატრიარქი

თბილისი, 2025 წ.

სერგო კარლოსანიძე – 70

„გონიერსა მწვრთნელი უყვარსო“, – იმონებდა დიდი რუსთველის სიტყვებს წმიდა ილია მართალი, ამიტომაც შეიყვარა ჩვენმა გონიერმა საზოგადოებამ გამოჩენილი მწვრთნელი ახალგაზრდობისა და მასწავლებელი, განათლების სფეროს ღირსეული მუშაკი, ბატონი სერგო კარლოსანიძე, რომლის შემოქმედება – ლექციები, წიგნები და სტატიები, თაობებს აყვარებს სამშობლოს, მშობელ ეკლესიას.

ათეიზმის პერიოდის მძიმე დროს, როცა სასტიკად იდევნებოდა სარწმუნოება, იდევნებოდნენ სასულიერო წრის წარმომადგენლები, ბატონი სერგო გვერდით ამოუდგა წმიდა ეკლესიას, უთანაგრძნობდა და ამხნევებდა არაერთ დევნილ სასულიერო პირს, ეკლესიურად განაწყობდა ახალგაზრდებს და ეს მაშინ ძალზე მნიშვნელოვანი იყო.

გავიცანი ნახევარი საუკუნის წინათ, როცა სრულიად ახალგაზრდა სტუდენტი იყო. მაღალი, გამხდარი ყმაწვილი, დინჯი ქცევით, ბრძნული და საფუძვლიანი მსჯელობით გამორჩეული, ეკლესიის, ერისა და ხალხის მოყვარული.

იდგა მძიმე სოციალიზმის ეპოქა, ჩვენი ახალგაზრდობის ის ნაწილი, რომელსაც მე ვეკუთნოდი, ძლიერ განიცდიდა, რომ იმჟამად არ გაგვაჩნდა ეროვნული, დამოუკიდებელი სახელმწიფო და ვიყავით ნაწილი წითელი რუსეთის იმპერიისა, რომელსაც საბჭოთა კავშირი ერქვა. მხოლოდ სუფრაზე თუ ვხედავდით საქართველოს დამოუკიდებლობის შესახებ სიტყვის თქმას... მაგონდება, ერთ ოჯახში სწორედ ამ საკითხზე გამოვთქვი გულისტკივილი. მის გასაწივრებლად ოჯახის უფროსი წამოგდა და თქვა, რომ ჩვენი რეალური სამშობლოა არა საქართველო, არამედ საბჭოთა კავშირი და „ჩვენი რესპუბლიკა“ მისი

ნაწილიაო.

პროტესტით დავტოვე იქაურობა, დაღონებული ქუჩაში გავედი, ამ დროს ჩემთან მოვიდა მაღალი და გამხდარი ყმაწვილი, ისიც ამავე სუფრიდან ამდგარა და დაუტოვებია ეს ოჯახი, მან სოლიდარობა გამომიცხადა და ასე გავიცანი, მაშინ, ალბათ, 20-იოდ წლისა – სერგო კარლოსანიძე.

ამის შემდეგ, ჩვენი უწმიდესი ილია მეორის პარტიარქობის პირველ წლებში მას ხშირად ვხვდავდი სიონის ტაძარში წმიდა ლიტურგიების დროს. მისი ყოფნა ტაძარში მნიშვნელოვანი იყო, რადგანაც ჯერ კიდევ მრევლი აკლდა ეკლესიას, ამიტომ ჩვენ პატრიარქის გვერდით დგომა აუცილებელი იყო, მით უფრო, განათლებული ახალგაზრდებისა.

როდესაც პატრიარქმა ეპისკოპოსად მაკურთხა და სამცხე-ჯავახეთის ეპარქია ჩამაბარა, აქ ვხედავდი რელიგიურ სფეროში ქართველების დამდაბლებას სახელმწიფოს მხრიდან, მაგალითად, ქართველების გარდა, იქ ყველას ასე თუ ისე ჰქონდა საკუთარი ეკლესია, მაგალითად, ახალციხესა და ახალქალაქში და ზოგიერთ სოფელში მოქმედებდა სომხურ-გრიგორიანული და სომხურ-კათოლიკური ეკლესიები, იქ იყო ებრაელების სინაგოგაც, მაგრამ არ იყო მართლმადიდებლური ეკლესია, ამიტომაც იქაური ქართველები ბავშვის მოსანათლად იძულებული იყვნენ, ხაშურში ჩასულიყვნენ, ახალციხიდან ათეულობით კილომეტრის დაშორებით, უგზოობისა და გამყოფი სასაზღვრო ნიშნების პირობებში, როცა გზის გასაგრძელებლად ყოველ ასეთ ნიშანთან საჭირო იყო პირადობის მონიშვნის წარდგენა.

ეს პროცესი იყო ძალზე მოუხერხებელი, ამიტომაც სწორედ ამ სირთულეების გამო აქაური ქართველების ერთი ნაწილი (უფრო მეტად აქ 1944-

თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის რექტორი, სამეცნიერო საბჭო, პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები უდიდესი პატივისცემითა და სიმეზღვრით ვულოცავთ დაბადების 70-ე წელს ღვაწლმოსილ მემცნიერსა და საზოგადო მოღვაწეს, ისტორიის მემცნიერებათა და თეოლოგიის დოქტორს, პროფესორ სერგო კარლოსანიძეს!

ბატონი სერგო თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის მიხი დაარსების დღიდან მოღვაწეობს, ხოლო 27 წელია ამ სასწავლებლის საქართველოს ისტორიის კათედრას ხელმძღვანელობს. მან ხანგრძლივი და ნაყოფიერი სამეცნიერო მოღვაწეობა საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კვლევას მიუძღვნა, ხოლო, როგორც კვლავი, ეროვნული სულისკვამლით თაობები გაზარდა. იგი ათეულობით მმართველობის ეპოქაშიც ახერხებდა ეკლესიისთან სიახლოვეს და თავის სტუდენტებს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ეკლესია-მონასტრების მოსაწაფებლად დაატარებდა. ამ ექსპედიციების დროს კი კვლავის ისტორიული მიმოხილვისას უმეზღვრებდა ძრისტიანული მოძღვრების სიღრმეებზეც ეხსენებოდა. ჩვენი სასწავლებლის დაარსების დღიდან ბატონი სერგო უმეზღვრებდა თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის წინსვლას და, არც თუ იშვიათად, განაპირობებს კიდევ მას.

ბატონი სერგო წლების განმავლობაში წარმატებით უძღვებოდა საქართველოს საკათრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართულ უნივერსიტეტს.

ეკლესიის სამსახურში დაუღალავი გარჯის გამო უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, ილია II-ის ბრძანებით ბატონი სერგო კარლოსანიძე დაწილდომებულია საქართველოს ეკლესიის უმაღლესი ჯილდოთი – წმინდა გიორგის ოქროს ორდენით.

ვუსურვებთ ბატონ სერგოს წანგრძელებას, სულიერ მხნეობასა და მრავალწამიერ სიცოცხლეს ჩვენი ეკლესიისა და ერის საკეთილდღეოდ!

45 წლებში ჩასახლებული იმერლები, მართლმადიდებლები) ბავშვებს იქაურ, ანუ ახალციხელ სომეხ-გრიგორიან მღვდელს ანათლინებდნენ.

მაღე იქაურმა, პირველყოვლისა რაბათელმა მონაწილეებმა, მედგარმა კაცმა, ან განსვენებულმა შოთა ხმალამ, პარმენ ჯაფარიძემ და სხვებმა თავდადებული შრომით, როგორც იქნა მოიპოვეს უფლება, რაბათში წმიდა მარინეს ეკლესია ამოქმედებულიყო, რომელიც იქამდე საწყობად გამოიყენებოდა, იყო უსახურავო და გაუელსავი, ჩემი ეპისკოპოსობის პირველ წლებში იქ, ახალციხის რაბათის წმიდა მარინეს ეკლესიაში მიწვედა ლიტურგიების აღსრულება, პარალელურად კი აღვადგინეთ ეკლესია.

ამ დროს ვაკვირდებოდი რელიგიურ სიტუაციას, არსებული სარწმუნოებრივი ვითარება დაუუკავშირე წარსულ საეკლესიო ისტორიას, და მივხვდი, რომ ერთი პრობლემის ამოსახსნელად ვიპოვე გასაღები. კერძოდ, იმ დროს ისტორიოგრაფიაში მიჩნეული იყო, თითქოსდა VI-IX საუკუნეებში მიმდინარეობდა სხვადასხვა ტომების ე. წ. „ქართიზაციის პროცესი“, რის შედეგადაც, მონოფიზიტები ხდებოდნენ ქალკედონიტები და ამით ქართველდებოდნენ, თითქოსდა წმიდა გრიგოლ ხანძთელის დროს ტაოს სომხური მოსახლეობა გაქართველდა ქალკედონიტური აღმსარებლობის მიღების

► **მეოთხე გვერდიდან**

შედეგად, რომ გრიგოლ ბაკურიანის ძე, თორნიკე ერისთავი, და ტაოდან გამოსული ათონელი მამები არა ეთნიკურად, არამედ, თითქოსდა, მხოლოდ აღმსარებლობით იყვნენ ქართველები.

„ქართიზაციის“ ეს თეორია მაეჭვებდა და უფრო მეტად დავრწმუნდი ამ თეორიის სიმრუდეში, როცა ჩემი თვალთ დავინახე რეალური რელიგიური ყოფა 1980-იანი წლების სამცხე-ჯავახეთისა. ამის გამო, სამცხეში დავინტერესდი არმენიზაციისა და ე. წ. „ქართიზაციის“ თეორიებით. ეს უკანასკნელი, მოგესხენებათ, ანტიქართული იყო. გადავწყვიტე, ჩემი ფიქრები გამენდო ჩემი ახალგაზრდა ისტორიკოსი მეგობრისათვის, უკვე პედაგოგ სერგო ვარდოსანიძისათვის. მე ლიტერატურის მოსაძიებლად და მასთან სასაუბროდ ახალციხიდან ვსტუმრობდი ნაქირავებ პატარა ბინაში მცხოვრებ ბატონ სერგოს, ჩვენი საუბრები და ურთიერთობები ძალზე მნიშვნელოვანი იყო ჩემთვის, შესაბამისი ლიტერატურის თითქმის 10-წლოვანი ყოველდღიური დამუშავების შემდეგ მივედი დასკვნამდე, რომ უმართებულო თეორია „ქართიზაციის“ შესახებ სათავეს იღებდა პროფესორ ქერობე პატკანოვიდან, რომელსაც დიდი ილია მართალი აკრიტიკებდა თავის „ქვათა ღალადში“, და ასევე „პატკანოვის შეგირდ“ (როგორც წმინდა ილია მართალი ამბობდა) ნიკო მარისაგან.

გამოვიკვლიე, რომ პირველ ათასწლეულში ხდებოდა არა სომხების „ქართიზაცია-გაქართველება“, არამედ, პირიქით, ქართველებისა და ასევე ჩვენი მეზობელი ალბანელი ხალხის არმენიზაცია, რაც დადასტურებულია მოვსეს კალანკატუაძის მიერ და სხვა წყაროებით (არსენ საფარელი, ეპისტოლეტა ნიგნი და სხვა).

პირველ ათასწლეულში თუ რა იყო ამ ფაქტის პოლიტიკური მიზეზები და რა იყო შედეგები, ამ საკითხის შესახებ გადმოცემული მაქვს ჩემს უამრავ ნაშრომში.

ბატონმა სერგომ თავდადებული

სიბეჯითით გამოიკვლია და შეავსო მე-19 და მე-20 საუკუნეების ეკლესიის ისტორიის ის სიცარიელე, რომელიც ჩვენ ისტორიოგრაფიაში არსებობდა.

წლების მანძილზე მე მქონდა პატივი, ვყოფილიყავი მისი შესანიშნავი ნიგნების რედაქტორი, ის კი - ჩემი რამდენიმე ნიგნისა.

ამ წერილში მკითხველთ მოკლედ წარვუდგენ ბატონი სერგოს მოკლე ბიოგრაფიულ მონაცემს: ბატონი სერგო დაიბადა 1955 წლის 3 დეკემბერს ზესტაფონის რაიონის სოფელ ზოვრეთში, ის არის ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, და ასევე თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი. თბილისის სასულიერო სემინარიისა და აკადემიის საქართველოს ისტორიის კათედრის გამგე, 11 წელი იყო რექტორი მისი უნივერსიტეტის მიერ დაფუძნებული საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტისა და თავმჯდომარეობდა მის აკადემიურ საბჭოს. ეს იყო ამ უნივერსიტეტისათვის რთული წლები, ხდებოდა მისი ფორმირება, რაც მისგან დიდ შრომას მოითხოვდა, რომელსაც წარმატებით წარუძღვა.

ის გახლავთ მრავალი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი ისტორიისა და თეოლოგიის სფეროში, შესაბამისი განათლება მიიღო თბილისის პედაგოგიურ უნივერსიტეტში, ისტორიის ფაკულტეტზე. 1986-1989 წლებში სწავლობდა ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ასპირანტურაში საქართველოს ისტორიის სპეციალობით. რომელიც, თითქმის იმავე დროს მეც გავიარე და ჩვენ, თითქმის ერთდროულად, დავიცავით სამეცნიერო ხარისხი ისტორიის ინსტიტუტში და მივიღეთ შესაბამისი სამეცნიერო წოდება საისტორიო მეცნიერების სფეროში.

ბატონი სერგო ჩვენი უწმიდესი პატრიარქის ახლგაზრდობის წლების მიმოხილვაში წერს: „საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის უმძიმესი მდგომარეობა მოსვენებას უკარგავდა ახალგაზრდა სტუდენტს და ასეთი თამამი, მაგრამ სამართლიანი განცხადებით მიმარ-

თავდა იგი უწმიდესსა და უნეტარესს მელქისედეკ III-ს: „ქართველი ერის სიამაყე, სიწმინდე და დიდება „სვეტიცხოველი“ არა მარტო ჩვენი ხალხის, არამედ უცხოელთა ყურადღებასაც იმსახურებს და ამის გამო მის წმიდა მიდამოებში თქვენი ლოცვა-კურთხევით საეკლესიო მუზეუმ-ნიგნსაცავის გახსნა ყოველმხრივ გამართლებული იქნებოდა. თქვენი მოწოდებით, მოსახლეობაში გაბნეული ისტორიული თუ სიძველეთა დაცვის თვალსაზრისით ბევრი დიდმნიშვნელოვანი საეკლესიო დანიშნულების ნივთი, ნიგნი, წმიდა ხატები, ჯვარი და სხვა აღმოჩნდებოდა ეკლესიის საკუთრებაში, ე.ი. დაცული იქნებოდა მოსალოდნელი განადგურებისაგან. მზად ვართ ამ დიდი საქმისათვის გავილოთ პირადი ბიბლიოთეკაც. სააღდგომო არდადეგებისათვის შესაძლოა, ვეახლოთ თქვენს უწმიდესობას და თქვენი მითითებითა და ლოცვა-კურთხევით, არსებული წესის დაცვით, სადღესასწაულო ქადაგებებით მივმართოთ მორწმუნე საზოგადოებას. ღრმა პატივისცემით გეამბორებით და გამოვითხოვ თქვენს წმიდა ლოცვა-კურთხევას“, ი. შიოლაშვილი, ზაგორსკი, 1957 წლის 12 თებერვალი.

ჩვენი უწმიდესი პატრიარქების მცდელობათა მიუხედავად, საეკლესიო მუზეუმი დღესაც არ გვაქვს, ამიტომაც თავის დაბადების დღის 70 წლისთავთან დაკავშირებით, ბატონ სერგოს ვლოცავ, რომ ჰქონდეს ჯანმრთელობა, რათა შეძლოს სათანადო საეკლესიო მუზეუმის დაარსებაში აქტიური მონაწილეობის მიღება და მისი ორგანიზება ბევრითი შრომის შესაბამისად, ამასთან, არის კიდევ ერთი საკითხი, რომლის წინამძღოლობა მას ნამდვილად შეუძლია, ესაა დაარსება საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრისა.

საქართველოში გვაქვს მრავალი კათედრა საქართველოს ისტორიისა, მაგრამ არა გვაქვს არცერთი კათედრა საქართველოს ეკლესიის ისტორიისა.

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრის დაარსება იყო უდიდესი

სურვილი საქართველოს საზოგადოებისა მე-20 საუკუნის დასაწყისში და ეს იყო მოთხოვნა საქართველოს სამღვდელოებისა იმჟამად არსებული რუსეთის იმპერიის ხელმძღვანელობის მიმართ.

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრის დაარსების თხოვნით ჩავიდნენ პეტერბურგში იმჟამად გამოჩენილი მღვდელმთავრები – კირიონი და ლეონიდე. მაგრამ ეს შეუძლებელი აღმოჩნდა. შემდეგში იმედი გაჩნდა, რომ 1918 წელს დაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტში გაიხსნებოდა საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრა, მაგრამ საქართველოს ანექსირებამ ეს შეუძლებელ საქმედ აქცია.

საბჭოთა რეჟიმის რღვევის შემდეგ იმედი გაჩნდა, რომ რომელიმე უნივერსიტეტში ჩამოყალიბდებოდა საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრა, მაგრამ ასე არ მოხდა.

ამჟამად ვლოცავ ბატონ სერგო ვარდოსანიძეს, რომ მან შეძლოს რომელიმე უმაღლეს სასწავლებელში საქართველოს ეკლესიის ისტორიის კათედრის ჩამოყალიბების ორგანიზება, ეს იქნება დაგვირგვინება მისი დიდი ღვაწლისა.

ბატონი სერგო ვარდოსანიძის მოღვაწეობა ჩვენმა უწმიდესმა პატრიარქმა დიდად დააფასა – 2013 წლის 6 იანვარს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსის, ბიჭვინთისა და ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ბრძანებით დაჯილდოვდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის უმაღლესი ჯილდოთი – წმიდა გიორგის ოქროს ორდენით.

ჩვენი სამშობლოსა და ეკლესიის სამსახურში მყოფს ვუსურვებთ ხანგრძლივ სიცოცხლეს, ამინ.

ანანია ჯაფარიძე,

მანგლისისა და თეთრიწყაროს მიტროპოლიტი

ლოცვა-კურთხევა არ მოკლებოდას

საქართველოს ახალი და უახლესი ისტორიისა და ეკლესიის ისტორიის უბადლო მკვლევართან, პროფესორ სერგო ვარდოსანიძესთან ჩემი მოკრძალებული ურთიერთობა 30 წელიწადს ითვლის. გავიცანი 1995 წლის შემოდგომაზე, როდესაც ბატონი სერგო თბილისის სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის დეკანი იყო, ხოლო როგორც მასწავლებელს შევხვდი 2006 სასწავლო წლის პირველ დღეებში თბილისის სასულიერო აკადემიის პირველ კურსზე.

პირველმა წიგნმა „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია 1917-1952 წლებში“, რომელიც ბატონმა სერგომ მისახსოვრა, ჩემში წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა.

ბატონი სერგო არის ჩვენი ქვეყნის ტკივილ-სიხარულით აღსავსე ბოლო ნახევარსაუკუნოვანი ისტორიის თვითმხილველი და მიუკერძოებელი შემფასებელი. ავტორია მეტად მნიშვნელოვანი სამეცნიერო ნაშრომებისა, რომლებიც დეტალურად და თანმიმდევრულად ასახავენ XX-XXI საუკუნეების ფაქტებს, მოვლენებსა და რეალობას.

განსაკუთრებულია მისი შრომა და ღვაწლი როგორც ეკლესიის ისტორიის კვლევის, ისე მისი მეთაურებისა და მღვდელმთავრების ბიოგრაფიების წარმოჩენა-პოპულარიზაციის საშვილიშვილო საქმეში.

ბატონი სერგო – უმაღლესი სკოლის გამორჩეული ორგანიზატორი – ძალასა და ენერგიას არ იშურებს სტუდენტი-ახალგაზრდობის რწმენითა და სიყვარულით აღზრდისათვის. ხუთი ათეული წელიწადია მომავალ თაობას უყალიბებს

ეროვნულ ცნობიერებას, სწორი აზროვნების უნარს და აზიარებს მაღალ კულტურულ ღირებულებებს.

ჩემს პირად ბიბლიოთეკაში სანიმუშო ადგილზე მაქვს პროფესორ სერგო ვარდოსანიძის ავტოგრაფით არაერთი წიგნი, რომელთაგან განსაკუთრებულად ხშირად ვსარგებლობ უნიკალური ნაშრომით – „საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ასწლოვანი მატრიანე (1917-2017 წლები)“.

ბატონი სერგო ვარდოსანიძე მესამედი საუკუნეა გამოირჩევა პატრიარქისადმი მოკრძალებით, ერთგულებითა და პატივისცემით. თავის მხრივ კი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე დიდად აფასებს ღვაწლმოსილი მეცნიერის ამავსა და შრომას, რაც არაერთგზის დადასტურდა.

ეულოცავთ ძვირფას ბატონ სერგო ვარდოსანიძეს დაბადებიდან 70-ე წლისთავს. ვუსურვებთ ჯანმრთელობას, დღეგრძელ სიცოცხლეს და სამეცნიერო მიღწევებით სავსე წლების მატებას.

ღმრთის ლოცვა-კურთხევა არ მოკლებოდეს მის სამშობლოს, ოჯახსა და შთამომავლობას, ამინ.

მონაზონი იონა
(მამუკა) ცუხიშვილი,

საქართველოს საპატრიარქოს სოფლების ისტორიის შემსწავლელი სამეცნიერო ცენტრის ხელმძღვანელი, პროფესორი

წმინდა ოთხთავი მოქვის სახარების მინიატურებით

„სასაჩივარო-მოთხოვნის“ წინააღმდეგაა ავტომატური ჩაბეჭდილება ნიშნით არის განსაჯებული:

ქველი ქართული გვხვტი უფარგებულია ყველა გინუგნელოვან სელანეატონ და ვარიანტულ სხვაობათა შორის, გეგმეული ორიგინალის საშუაგულზე, დღეგინულია გართეული ნაქითხვანი.

წინადაგებათა დასაწმინდად გეგმიწმინდავლია ასოთავრული ანგანი, რას ქმნის იმის წინააღობას, როგორც სხვადასხვა დროთაშორისადასხვა ანგანი არასოდეს მოეხსენიება.

გვეხვეთ, ზინარისი უსაპაიოსო, ჩართული უდიდესი ღირსების გარდცხრეული
სხეფართი სინაფიდევი - მინიგაზევი, რეფიდევი მთლიანად აღაშლები ჩვენი
უნიკალური სავაფირო სუფიქსი - მოქმის სხეფაგანთეული სხეფიგის მენესიკი-
გისგან.

ბავშვს ერთიონ „ლუქსიმორნი“, რომელმაც სხვაგანის კველი ქართული რე-
დაქციების (ქერძოვ, ჯერჯ-პარლის, პატიოსნ და წინდ) გირჩი შეთწეოდლის
რედაქციების ყველა მნიშვნელოვანი სიტყვა განეგრძევი საჩივრითად, ბერ-
ძნელ ეკივალენტთან ერთად).

სახსრ გავუხსენით, როგორ „სახარება-მონათმშენ“ ამგვარი სახსრი უპაღიანი იპირველი და პრემიუმები არ მოეძვრება, რის შესრულ შეთავაზება განხორციელდებას განსაკუთრებული კალისებები და შრომა-რეზენები დასჭირდა მრავალი ადამიანის შესრულად. კრძალვით შეუხსნათ ყველა მეთაირის ღვაწლს და, ვერა რა დიდი პაღლირებოთ განსეზებალენი, საგანგაოღო პაღლოებს უხსნით...

ედიუერ ჭელიძე

ოთხთავის წინამდებარე გამოცემის ტექსტი ყვრდნობა ორი უმთავრესი პერიოდის (წინათორნური და ათონური) ყველა რედაქციასა და ნუსხას. ეს არ არის ერთი რომელიმე რედაქციის ტექსტი, არამედ შედარებულია ყველა მნიშვნელოვან ხელნაწერთან და ვარიანტულ სხვაობათა შორის, ბერძნული ორიგინალის საფუძველზე, დადგენილია მართებული წაკითხვანი. ეს ნიშნავს, რომ წინამდებარე პუბლიკაციაში წარმოდგენილია სახარება-ოთხთავის კრიტიკულად დადგენილი და რედაქციულად შეჯერებული ტექსტი, რაც ქვეყნდება უნიკალური მინიატურებისა და გამშვენებული საზედაო ასოების დართვით. აღნიშნული მინიატურები და საზედაო ასოები აღებულია 1300 წლით დათარიღებული მოქვის (ოჩამჩირის მუნიციპალიტეტის სოფელ მოქვეში მდებარე ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის სახელობის ტაძარი X საუკუნის მეორე ნახევარში ეგრის-აფხაზეთის მეფის – ლეონ III-ის (957-967 წწ.) ინიციატივით აიგო) ოთხთავიდან. ხელნაწერში არის 159 მინიატურა, 10 კამარა, 4 თავსართი, 531 საზედაო ასო და ინიციალი, რომლებიც მაღალი მხატვრული ღირსებითაა შესრულებული. ყველაზე მეტი მინიატურა დართული აქვს მათეს სახარებას (99), დანარჩენი კი - მარკოზის (7), ლუკასა (28) და იოანეს (25) სახარებებს. მოქვის ოთხთავის მინიატურებში მკაფიოდაა ასახული მართლმადიდებლური სახვითი ხელოვნების მხატვრული პრინციპები, კერძოდ, იკვეთება კავშირი ბიზანტიაში ახლად აღმოცენებულ პალეოლოგოსურ სტილთან. მინიატურების კომპოზიციური განაწილება, გამოსახულების სიმკვეთრე და მისი ზომიერი ფერადოვნება, დეტალიზებისა და თხრობითობისკენ სწრაფვა ის ნიშნებია, რომლებიც მოქვის სახარების მინიატურებს პალეოლოგოსურ მხატვრობას მიაკუთვნებს. ოთხთავის მინიატურები ნათლად წარმოაჩენს, რომ ხელნაწერის მომხატველი კარგად იცნობს არა მხოლოდ თავისი დროის, არამედ წინა ეპოქების საეკლესიო ხატურის ტრადიციებს, ამასთან, იგი ავლენს დასაშვებ ინდივიდუალურ ხედვასაც (მოქვის სახარება, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბ., 2015, გვ. 21-22).

ტექსტობრივ-მხატვრულ აქცენტებად გააზრებული ინიციალები გაფორმებულია გეომეტრიული, მცენარეული ორნამენტით, ცხოველთა და ადამიანთა ფიგურებით. მათი შესრულებისას, ტრადიციისამებრ, გამოყენებულია საეკლესიო სახისმეტყველებაში ფართოდ გავრცელებული სიმბოლოები: ფარშევანგი, თევზი, მზე, მთვარე და სხვა. თითოეული მათგანი გრაფიკათა ფორმას იმგვარად მისდევს, რომ მხატვრული ეფექტის გარდა, შინაარსობრივ დატვირთვასაც სძენს მას. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კოლორიტი, რომელიც ოქროს, წითლისა და ლურჯის შეხამებითაა შედგენილი. ოთხთავის ინიციალები სტრუქტურული აგებულებით, ორნამენტული სახეებითა და ფერწერული გადანწყვეტის მხრივ ახლო წარსულის ნიმუშებს (გელათის XII საუკუნისა და ჯრუჭი II-ის XII-XIII საუკუნეების ოთხთავებს) ემსგავსება (მოქვის სახარება, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბ., 2015, გვ. 29).

მინიატურების ნაწილი დაზიანებულია, ხოლო საზედაო ასოები და ინიციალები შედარებით კარგადაა შემონახული. მიიჩნევა, რომ ტექსტის გადამწერი და მომზადველი არის ერთი და იგივე პიროვნება – ეფრემ მწერალი (ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ახალი (Q) კოლექციისა, ტ. II, შედგენილია და დასაბეჭდად მომზადებული თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრადის, ელ. მეტრეველის, ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ ილ. აბულაძის რედაქციით, თბ., 1958, გვ.

ტექსტში გამოყენებულია მოქვის ოთხთავის ხელნაწერის (Q 902) მისგავსებით საგანგებოდ შექმნილი ასომთავრული ასოები, რომლებითაც იწყება ყოველი მუხლი და წინადადება, ისევე როგორც – განსაკუთრებული მნიშვნელობის სიტყვები, მაგალითად: ღმერთი, მამა (ღმერთთან მიმართებით), სულიწმინდა, ქრისტე, ძე კაცისა, უფალი (ღვთის აღმნიშვნელად), მარიამი (ყოვლადწმინდა ქალწულთან მიმართებით), ყრმა (მაცხოვართან მიმართებით) და ა. შ.

ხელნაწერილი მინიატურებისა და საზედაო ასოების გამოყენებით, ერთი რიგ, აღდგება უძველესი ქართული კალიგრაფიული ტრადიციები, ხოლო რე მხრივ, სახარებისეული თხრობა კიდევ უფრო თვალსაჩინო ხდება. შენელოვანია ის ფაქტი, რომ ოთხთავის ტექსტში შესაბამის ადგილზე მითითებულია ძველი აღთქმის წიგნებიდან დამონმებული პირდაპირი პერიფრაზირებული ციტაცია, ასევე, აღნიშნულია წყაროები იმ მოვლენისა თუ სჯულისეული კანონებისა, რომლებიც სახარებისეულ თხრობა-უნყებულის.

ოთხთავის ტექსტს დანართის სახით მოსდევს ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით გაწყობილი სიმფონია სახარებისეული ეპიზოდებისა. აღნიშნული ფონია არის გადამუშავებული და გასრულებული ვერსია იმ ცხრილისა, კ მოგვანოდა საპატრიარქოსთან არსებულმა ბიბლიის თარგმნის ჯგუფმა. სახარება-ოთხთავის ტექსტს ახლავს ძველი ქართული სიტყვების ლექსონი, რომელიც მოიცავს სამი არსებული რედაქციის (ჯრუჭ-პარხლის, გიშურისა და წმინდა გიორგი მთაწმინდელის) ყველა მნიშვნელოვან მონაწილეს (აღნიშნულ რედაქციათა შემცველი ნუსხების მითითებით).

ბოლოს დართულია გამოცემისთვის საგანგებოდ შექმნილი იესო ქრისტეს
წიოდის ისრაელის რუკის ქართული ვერსია, რასაც მოსდევს თითოეული
ლაქისა თუ დაბის შესახებ ისტორიული და ეტიმოლოგიური ცნობები.

რეზო გუჯრიშვილი
წიგნის რედაქტორი

ხმა ერიდან

ხმა ერიდან

**ვახტანგ
ვაშაკიძე:**

„უწმინდესი და უნეტარესი ილია II – ღმრთის საჩუქარი ქართველ ერს“

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II-ის სწორუბოვარი ღვაწლის ჩემუელი გახმოვანების წინარე წარვიმძღვარებ ამონარიდს ბატონი ჭაბუა ამირეჯიბის უწმინდესისადმი მიძღვნილი წერილიდან:

„...თქვენ არა მარტო ჩვენი ეკლესიის საჭეთმპყრობელი ბრძანდებით, არამედ ჩვენი ერის, მისი არსებობისა და სულიერების გადასარჩენად უუძძიძესი ტვირთისა და პასუხისმგებლობის მზიდველი ადამიანიც.

ეს წერილი დამსახურებული ხოტბის სურვილმა კი არა, ალტაცებამ და სასოებამ მომანერინა, ალტაცებამ თქვენი მუხლჩაუხრელი მოღვაწეობის გამო, ხოლო - სასოებამ, რომ ქართველი ერის ხსნისათვის ღვთიუმოვლენილი მოღვაწე ხართ...

ბედნიერი ვარ, რომ თქვენი მადლით აღბეჭდილ დროში ვცხოვრობ...“.

და მეც, ერთ რიგით ქართველს, ჩემს ბედნიერებად მიმაჩნია, რომ ღმერთმა სიცოცხლე მარგუნა უწმინდესი და უნეტარესი ილია II-ის პატრიარქობის დროს და უშუალო მოწმე ვარ მისი მრავალმხრივი, მართლაც შეუდარებელი, ერის სასიკეთო მოღვაწეობისა.

მათგან ამ წერილში აუთვლელი სიკეთეებიდან სულ მცირეს გავიხსენებ:

1996 წლის აპრილში პატრიარქმა წერილით მიმართა საქართველოს პრეზიდენტსა და პარლამენტს. მასში აღნიშნული იყო: „ღვთის ერთ-ერთი მცნებაა: „არა კაც-ჰკლა“. ეს სიტყვები მიმართულია როგორც ცალკეული ადამიანებისადმი, ისე ერებისა და სახელმწიფოებისადმი. შეუძლებელია ბოროტების აღმოფხვრა ბოროტებით. სიკვდილით დასჯა ნებისმიერ შემთხვევაში არის ბოროტება, რადგან სიცოცხლის წართმევის უფლება აქვს მხოლოდ მას, ვინც იგი მიანიჭა ადამიანს - ანუ ღმერთს“.

სწორედ ამის შედეგად - 1997 წლის 11 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონით - „სასჯელის განსაკუთრებული ღონისძიების - სიკვდილით დასჯის სრული გაუქმების შესახებ“. ქართული სახელმწიფო დაუბრუნდა თავის მრავალსაუკუნოვან ჰუმანურ ტრადიციებს.

პატრიარქი 1989 წლის 9 აპრილს თავისი სამწყსოს გვერდით იდგა და შთააგონებდა მრევლს - განრიდებოდა მოძალადეს და ქაშვეთის ტაძრის შემოგარენში შესულიყო სალოცავად...

ახალი საუკუნის დასაწყისში სიონის ტაძარში ქადაგებისას უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივ სიმდიდრეზე - ნატურალურ და მინერალურ წყლებზე გაამახვილა ყურადღება

და აღნიშნა, რომ ერის მომავალი სიკეთისთვის ამ ღვთის წყალობას გაფრთხილება სჭირდება.

დღევანდელი მსოფლიოს სინამდვილის გაცნობიერებისას ცხადია თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი იყო და არის მისი წინასწარმეტყველება.

ქართველი ერის დემოგრაფიული მდგომარეობისათვის ხომ უაღრესად საჭიროა ჩვენი ძვირფასი პატრიარქის მრავლისმეტყველი თაოსნობა - მშობლების სურვილის შემთხვევაში ჯვარდაწერილმა მეუღლეებმა, მესამე და მომდევნო შვილები - შეუძლიათ მას მოანათლინონ.

2008 წლიდან დღემდე, 70-ზე მეტი ნათლობის შემდეგ, პატრიარქის ნათლულთა რაოდენობამ 70 000-ს გადააჭარბა. ეს ჩვენი ქვეყნის მომავლისათვის საგულისხმო ფაქტია.

2008 წლის აგვისტოს სამღლიანი ომის კვალდაკვალ მან, ნაომარ რეგიონში, ავიზახვით დაბანაკებული მტრის გულში მყოფი მოსახლეობისათვის ჰუმანიტარული დახმარების ტვირთით ჩასვლმა, შეუძლებელი შეძლო, დამპყრობელს ქედი მოახრევეინა და ბრძოლის ველზე მიტოვებული დაღუპული ქართველი მეომრები გადმოასვენა.

საქართველოს მეოხსა და ტრაგიკული ამბების დროს უპირველეს ჭირსუფაღს მაშინ გვერდში ედგა ჩემი მეგობრის შვილი, კოტე ყიფიანი. რუსეთის გენერალ ბორისოვთან სწორედ მისმა „დიპლომატიურმა ენამ“ დიდად განსაზღვრა პატრიარქის გადაწყვეტილების აღსრულება.

ჩვენი პატრიარქისადმი საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი სიყვარული და პატივისცემა სანიმუშოდ წარმოჩნდება ხოლმე ყოველი წლის 17 მაისს - ოჯახის სიწმინდისა და მშობლების პატივისცემის მის მიერ დაფუძნებული თარიღის აღმნიშვნელ შეკრებებზე. განსაკუთრებით უსაზღვრო ხალხმრავლობა იყო წელს.

უწმინდესისა და უნეტარესის ყურადღება რომ ყველგან და ყველავერს სწვდება, ამის თუნდაც ერთ მაგალითს გავიხსენებ: როდესაც ქართველ ინტელიგენტთა ერთმა ჯგუფმა პატრიარქს მიმართა, გალაკტიონისთვის, რომელმაც სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა, წესი აეგო. პატრიარქმა მის სახელზე 2000 წლის 21 ივნისს სიონის ტაძარში პანაშვიდი აღავლინა და მთაწმინდის პანთეონში საფლავი უკურთხა.

2011 წლის 23 მაისს უწმინდესმა ასე გაიხსენა პოეტის სულის ხსნის ამბავი: „მასხენდება 2000 წლის ივნისი, როცა გალაკტიონს სიონის ტაძარში გადაეხადა პანაშვიდი, აეგო წესი და წაკითხულ იქნა შენობის ლოცვა. თითქოს საოცარი წნეხი ერთბაშად განქარდა, თითქოს დახუთული სივრცე უცებ ჟანგბადით აივსო და სიცოცხლის სულმა დაჰბერა, - ტაძარში მყოფმა უამრავმა ხალხმა ფიზიკურად იგრძნო ეს. იმ დღიდან მარადიულობის მკვიდრმა გალ-

აკტიონის სულმა გამსაკუთრებული შვება განიცადა“.

...აქ შეეჩერდები და ჩემს მოკრძალებულ ცხოვრებაზე ვიტყვი ორიოდ სიტყვას:

მთაწმინდის უბანში დაბადებული ქაშვეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში მოვინათლე და იგი საოცრად მემშობლიურება.

დედაჩემს შვილები ბავშვობის ასაკიდანვე ქაშვეთის ეკლესიაში უფლის შობის, ნათლისღების, ბზობის თუ ფერისცვალების საუფლო დღესასწაულებზე დავეყვით. სწორედ იმ დღეებიდან მომყვება ღვთის მადლად სიკეთის ქმნისა და ქველმოქმედების სურვილი.

ერის ეს სიწმინდე - ქაშვეთის ტაძარი - ახალი საუკუნის დასაწყისში ქართული საეკლესიო არქიტექტურული ტრადიციის შესაბამისად სწორედ ჩვენი პატრიარქის კურთხევითა და ქაშვეთის ტაძრის მაშინდელი წინამძღვრის, ამჟამად პროტოპრესვიტერ გიორგი ზვიადაძის ძალისხმევით რომ გაშვენდა, მისაბაძია ჩვენთვისაც, ჩვენი წვლილი შევიტანოთ ქვეყნის ეკლესია-მონასტრების აღდგენასა და აშენებაში. ამ მხრივ მოკრძალებით აღვნიშნავ ჩემს წვლილსაც. თავიდან ხარაგაულის სოფელ თეთრიწყაროში ეკლესიის მშენებლობაში ვმონაწილეობდი. ამის შემდეგ, გულმა

გამიწია ხარაგაულის რაიონშივე სოფელ საბესკენ, სადაც ჩვენი, ვეფხვაძეთა მამა-პაპური საგვარეულო ფუძეა და სოფლის ძველი ეკლესიის ნაფუძვარზე 2009 წელს შევედექი ახალი ტაძრის აშენებას. როცა მშენებლობა დამთავრდა, ტაძარი მოვახატე, საჭირო ინვენტარი შევუძინე და სრულად გამშვენებული 2011 წლის 17 სექტემბერს მეუფე ვახტანგ ახვლედიანმა აკურთხა.

საბეში აღდგენილ ეკლესიასთან დაკავშირებით ერთობ ნიშანდობლივ გარემოებას აღვნიშნავ, ვიდრე ტაძარი, ასე ვთქვათ, „აღდგებოდა“, მანამდე იქაურ მაცხოვრებლებს მაინცდამაინც კეთილმეზობლური ურთიერთობა არ ჰქონდათ, მას შემდეგ, რაც იქ ეკლესია ამოქმედდა და წირვა რეგულარული გახდა, ხმამაღალი ლოცვის ხმა გაისმა, ადამიანებიც ერთგვარად შეიცვალნენ, ერთმანეთისაკენ გული იბრუნეს და ვითარებაც სასიკეთოდ გამოკეთდა.

ვახტანგ ვაშაკიძე, თბილისის საპატოო მოქალაქე

სურათებზე: სოფელ საბეს წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია; მრევლის წევრები. გაზეთის პირველ გვერდზე - ტაძრის სამრეკლო.

სასულიერო აპაღამიისა და სამეცნიერო ჯედაგოგები

„ჩვენა დედა-დედოფალა დაგვიტოვოს თავისთან...“

საგმარე მანა ჩხაიძის შემოქმედებითი პროგრამი

დედა ღვთისას საკუთარი მონაფე, განსწავლული ქადაგი სიტყვისა ღვთისა, ქრისტესგან გამორჩეული მოციქულთა სწორი, ქართველთა განმანათლებელი დედა ნინო, გამორჩეულად თაყვანსაცემი წმინდანი ქართველთათვის, განსაკუთრებული შემწე, მეოხი და შემოქმედებითი გზის განმსაზღვრელია ხატმწერისა და ხელოვანის მაკა ჩხაიძის ცხოვრებისა.

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე სწავლისას მეორად ფაკულტეტად ხატვის მიმართულება რომ აირჩია, მაშინ სხვა კი არა, თვითონაც ვერ წარმოიდგენდა, რომ სწორედ ხატვა – ხატწერა გახდებოდა მისი ცხოვრების აზრი, მიმართულება, შინაარსი.

მაგრამ მანამდე უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი არქეოლოგიის განხრით დაამთავრა და წლების მანძილზე მუშაობდა არქეოლოგიურ ექსპედიციებში. დისერტაციაც არქეოლოგიის განხრით დაიცვა.

ხატწერა, ხატებზე მუშაობა, მაკასთვის, იყო და არის ღვთის წყალობა და საჩუქარი! ძალიან დიდი საჩუქარი! – როგორც თავად მოკრძალებით ამბობს, ყველაფერი მოულოდნელად მოხდა, ისე, რომ წინდანინ არ უფიქრია, არც წარმოედგინა ხატმწერი რომ გახდებოდა. საბჭოთა რეჟიმის დროს ამგვარი პროფესია არ არსებობდა. არც მაკა იყო ეკლესიური.

პირველი ხატები თითბერის ფირფიტებზე გამოსახულებების ამოტვიფრით დაიწყო, მასწავლებელი არ ჰყოლია. ეს ნამუშევრები ვიზუალურად ძალიან ჰგავდა მინანქარს. უშუალოდ მინანქრის შესწავლაც ისურვა, მაგრამ მაშინ მასზე თითქმის არაფერი მუშაობდა. ფაქტურად ყველაფერს ძველი ნიმუშების ფოტოებიდან და წიგნებიდან სწავლობდა. მინიატურების შექმნა საინტერესო აღმოჩნდა და თანდათან ძალიან ინტენსიურად დაიწყო მუშაობა, ხვეწდა ფერებს, აუმჯობესებდა ტექნოლოგიას; ქმნიდა ხატების ას-

ლებს, საკუთარ ორიგინალურ კომპოზიციებს. 1991 წელს მისი თითბერზე შესრულებული ნამუშევრების პერსონალური გამოფენაც მოეწყო ილია ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმში. ამ პერიოდში ეკლესიური ცხოვრებაც დაიწყო და ძველი ტრადიციული ხატწერის ტექნოლოგიის შესწავლაც მოინდომა და ხატწერის პედაგოგ დავით ხიდაშელის წინამძღოლობით დაიწყო პროფესიული ზრდა.

ოთხმოცდაათიან წლებში თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარია რომ გაიხსნა, ხატწერის სახელოსნო, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კურთხევით თითქმის აკადემიის დაფუძნებისთანავე შეიქმნა. ამ სახელოსნოს პირველი ხელმძღვანელი სიდონია გაჩეჩილაძე იყო, რომელიც დღეს მონასტრის კეთილმონესეა და იქ აგრძელებს მოღვაწეობას. აკადემიის სახელოსნო ხატწერის ერთადერთი სასწავლებელი იყო იმ წლებში. უწმიდესის კურთხევით და ძალისხმევით საქართველოში იწყებოდა ათეისტური რეჟიმის პერიოდში დაგინყებული საეკლესიო ხელოვნების სხვადასხვა დარგების აღორძინება. დღეს მოღვაწე ქართველ ხატმწერთა უმრავლესობა სასულიერო აკადემიის სახელოსნოშია აღზრდილი, სადაც მუდამ შემოქმედებითი გარემო და სიმყუდროვეა. იმ წლებში დამწყები ხატმწერები ერთად სწავლობდნენ, ერთად ეძიებდნენ, ერთმანეთს უზიარებდნენ გამოცდილებას და ერთად უხაროდათ მიღწეული შედეგები. მაკამაც აქ, ამ სახელოსნოში დაიწყო ხატწერის შესწავლა და 2000 წლიდან დღემდე თავად ხელმძღვანელობს სახელოსნოს.

ნებისმიერი საქმე რთულია, თუ გსურს რომ პროფესიულად მაღალ დონეზე შეასრულო, მით უმეტეს ხატწერა, იგი არა მარტო ხატვის ცოდნას მოითხოვს, არამედ თეორიულ, საღვთისმეტყველო ცოდნასაც იმ ყველაფრისა, რასაც ხატავ. გარდა ტექნოლოგიისა, ხატმწერმა უნდა იცოდეს იკონოგრაფია, მისი კანონიკა, გაცნობილი უნდა იყოს წმინდა წერილის განმარტებებს, წმინდა მამათა მემკვიდრეობას, იცნობდეს ფერებისა და საგნების სიმბოლიკას.

სწორი სულიერი ცხოვრება იმის საწინდარი, რომ ხატი ოდნავ მაინც იყოს მიახლოებული შუა საუკუნეების შედეგებს. ეს შედეგები მაშინ იქმნებოდა, როცა სულიერება ძალიან მაღალ დონეზე იყო. სწორედ სულიერების, ნიჭისა და დაუღალავი შრომის შედეგია ძველი შედეგები. ამიტომაც ხატწერის შესწავლა სწორედ ძველ ნიმუშებზე დაყრდნობით უნდა ხდებოდეს. ეს ისევე აუცილებელია, როგორც სულიერების გზაზე ახლად ფეხადგმული ადამიანისათვისა საჭირო გამოცდილი მოძღვრის რჩევა და მისადმი მორჩილება.

მაკა ჩხაიძისთვის თავისი ფერწერული ნამუშევრებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი წმინ-

და ნინოს ხატები ბოდბის წმინდა ნინოს სახელობის დედათა მონასტერში მოციქულთასწორის საფლავსა და წმინდა ნინოს სახელობის ახლადშენებულ ტაძარშია დაბრძანებული; სხვები სხვადასხვა ეკლესიამონასტრებში: იერუსალიმის ჯვრის მონასტერში, ზუგდიდის ახლადშენებულ ივერიის ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარში... სვეტიცხოვლის ტაძარში რამდენიმე ხატია – მთავარანგელოზთა, წმინდა დიდმონაშე ბარბარესი, წმინდა კეთილმსახური მეფე თამარისა და სხვათა. წმინდა ნინოს ცხოვრების ამსახველი ციკლიდან პირველი ნამუშევარი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ ბოდბის მონასტრიდან წააბრძანა რუსეთში და საჩუქრად გადასცა სრულიად რუსეთის პატრიარქს.

ხატწერასთან ერთად მაკას საყვარელ საქმიანობად იქცა ნაქარგობის ესკიზები სასულიერო პირთა შესამოსლებისა და სხვა საეკლესიო ნივთებისთვის. პირველად რომ ნახა საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო ფონდში დაცული შუა საუკუნეების ოქრომკედით ქარგვის ნიმუშები, უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა და დიდი სურვილი გაუჩნდა, შეესწავლა ქარგვა. მაგრამ იმასაც მიხვდა, რომ ეს იმდენად შრომატევადი საქმიანობა იყო, ხატწერის პარალელურად ამ საქმის კეთებას ვერ შეძლებდა. ხატწერას კი ვერ დათმობდა, ვერ მიატოვებდა. მაგრამ, აი დღეს, მაკას ესკიზებით შექმნილია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორის შესამოსლები, აგრეთვე შესამოსლები არაერთი სასულიერო პირისთვის. განსაკუთრებით სასიხარულოა, როცა წმინდანის შესამოსელს ეხები. ნიმუშისთვის შეიძლება ვახსენოთ წმინდა გაბრიელ აღმსარებლისა და სალოსის, წმინდა იოანე მონწალის შესამოსელი, წმინდა ნიკოლოზის საფლავის შესამოსელი ქალაქ ბარში, აგრეთვე წმინდა დავით მეფესაღმშენის საფლავის გადასაფარებელი იესუსალიმში, სვეტიცხოვლის კრესტაბელი, დაფარნები და არაერთი სხვა.

და მაინც, წიგნის გაფორმება მაკასთვის ყველაზე საყვარელი და მიმზიდველი საქმიანობაა. დღეისთვის ბავშვებისათვის წმინდანთა ცხოვრების ილუსტრაციებზე მუშაობს, რომლის ტექსტიც წლებია თავად შეადგინა.

მისი აზრით, შემოქმედებითად ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც კი გაუკეთებია ესაა წიგნი – „ცხოვრება წმინდისა ნინოსის“. მოციქულთასწორი ქალწულის ცხოვრების ეს რედაქცია ტექსტობრივად და ილუსტრაციებითაც მაკას შემოქმედების ნაყო-

ფია.

ამ წიგნით წმინდა ნინოს მიმართ მაკას დამოკიდებულება გაცილებით უფრო გაღრმავდა, გაიზარდა. ქართველებმა თითქოს ბავშვობიდან ყველაფერი ვიცით წმინდა ნინოს შესახებ, მაგრამ, სამწუხაროდ, იშვიათად თუ შევხვდებით ადამიანს, ვინც სრულად იცნობს მოციქულთასწორის მისიას, მისი ღვაწლის სიმძაფრესა და მის შეწირულობას საქართველოსადმი. ბიზანტიელი ისტორიკოსი თეოდორიტი კვირელი წმინდა ნინოს უწოდებს საკვირველ ქალს, რომელმაც თავისი თავი მიაძმწვალა სამარადისო ღოცვას და აი, სწორედ ამ ღოცვით მოიპოვა მაღალი მოციქულობისა.

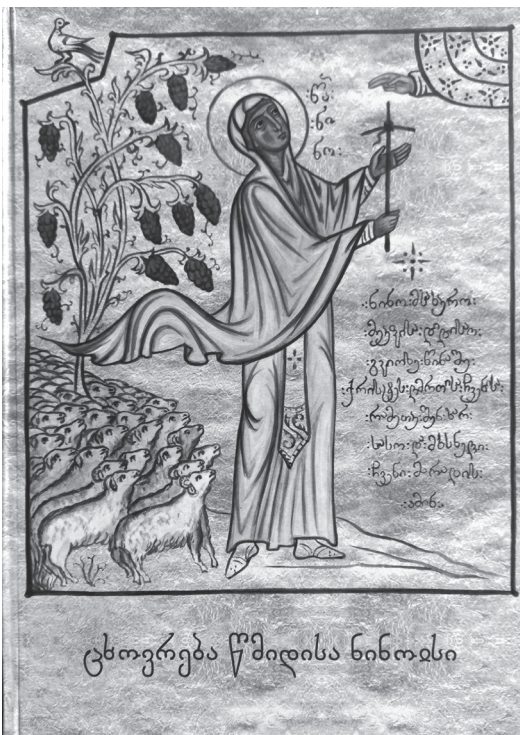
მაკა ჩხაიძის მიერ შედგენილი წმინდა ნინოს ცხოვრება ხუთ სხვადასხვა უძველეს წყაროს ეფუძნება და მათი შეჯერებული და გაერთიანებული ვერსიაა. ტექსტის შედგენისას ავტორი მოციქულთასწორისადმი მიძღვნილ საეკლესიო საკითხავებს და საგალობლებსაც იყენებდა. წიგნს უხვად ახლავს საღვთისმეტყველო და ისტორიული ხასიათის კომენტარები და განმარტებები.

წმინდა ნინო, დედა ღვთისას საკუთარი მონაფე, ღვთისმშობლის მიერ გამორჩეული დედა და დედოფალია საქართველოსთვის. ჩვენ ხომ განსაკუთრებული სასოება გვაქვს ყოველდღივად ღვთისმშობლის მიმართ და ამიტომ მოვიხმობ მაკას სურვილ-შეგონებას:

შუმერულად – თავისუფლება და დედასთან დაბრუნება – ერთი სიტყვა ყოფილა – „ამაგი“ ანუ „ამარგი“.

ჩვენმა დედა-დედოფალმა დაგვიბრუნოს თავისთან, ჩაგვიხუტოს... და ის ამაგი რაც ჩვენზე, ქართველებზე აქვს, არ გაგვენბილებინოს მისთვის.

სალომე გოგინაშვილი

ცხოვრება წმინდისა ნინოსის

საიუბილეო თარიღები

მაია რაფაჟა - 90

არ არის ადვილი, დაწერო მოკლე საგაზეთო წერილი ადამიანზე, რომელმაც თავისი შეგნებული ცხოვრების უდიდესი ნაწილი მეცნიერებას მიუძღვნა; შეუძლებელია, სრულად წარმოაჩინო და შეაფასო ის, რისი გაკეთებაც მან განვლილი წლების მანძილზე შეძლო. ჩვენი მიზანი ამჯერად მხოლოდ ის არის, რომ მკითხველს წარმოდგენა შევუქმნათ ქალბატონი მაია რაფაჟას მიერ განვლილი ცხოვრების მნიშვნელობაზე და იმ კვალზე, რომელსაც ის დატოვებს თავისი დიდი სამეცნიერო მემკვიდრეობით.

მაია რაფაჟას სამეცნიერო მოღვაწეობა (დღეს ხშირად გაუფასურებელ სიტყვას — „მოღვაწეობა“ — ჩვენ აქ მისი სიღრმისეული მნიშვნელობით ვიყენებთ), ძირითადად, მიმართული იყო ძველი ქართული მწერლობის დოგმატიკურ-პოლემიკური ჟანრის თხზულებების, განსაკუთრებით, გელათის საღვთისმეტყველო-სამწიგნობრო ცენტრის ლიტერატურული პროდუქციის შესწავლისაკენ. პოლემიკური შინაარსიდან გამომდინარე, მისი ინტერესების სფეროში აღმოჩნდა ქართულ-სომხური ლიტერატურული ურთიერთობებისა და ძველი ქართული დოგმატიკურ-პოლემიკური ძეგლების კვლევა. ამ პერიოდისათვის ქალბატონ მაიას გავლელი ჰქონდა ცნობილი ქართველი მეცნიერის, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის დირექტორის, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, ილია აბულაძის სკოლა: ძველი ქართული ენა, ტექსტოლოგია, ძველი სომხური ენა, დამატებით — ძველი ბერძნული ენა — აი, ის საფუძველი, რამაც ქალბატონ მაიას საშუალება მისცა ათეული წლების მანძილზე ეკვლია და გამოეცა ფილოსოფიური და დოგმატურ-პოლემიკური ძეგლების უძველესი ქართული თარგმანები და ქართული მეცნიერება 20-ზე მეტი უმნიშვნელოვანესი მონოგრაფიითა და 113 სამეცნიერო სტატიით გაემდიდრებინა.

ყოველმხრივ მომზადებული შეხვდა მაია რაფაჟა ძველი ქართული მწერლობის იმ ურთულეს და საკმაოდ შეუსწავლელ სფეროს, რომელშიც განიხრახა მუშაობა: მისი სადოქტორო დისერტაცია — III საუკუნის ნეოპლატონიკოსი ფილოსოფოსის, ამონიოს ერმისის ორი თხზულების ქართული თარგმანი — შესრულებული გელათის ლიტერატურული სკოლის მოღვაწის მიერ, 1986 წელს ცალკე წიგნად გამოქვეყნდა სათანადო გამოკვლევისა და ლექსიკონით. როგორც ყველა მისი ნაშრომი, ეს პუბლიკაციაც ბევრ მნიშვნელოვან სიახლეს შეიცავდა, მათ შორის ყველაზე არსებითს — ტექსტების მთარგმნელად გამოირიცხა იოანე პეტრიწი. აქვე დავსძენთ, რომ მაია რაფაჟას პუბლიკა-

ციებს, როგორც წესი, მოყვებოდა ხოლმე გამოსმაურება როგორც ქართველ, ასევე, უცხოელ მეცნიერთაგან. არც მის სადოქტორო დისერტაციაში განხილული თემა დარჩენილა უყურადღებოდ. ერთ-ერთი შემფასებელი იყო ცნობილი ბელგიელი მეცნიერი მიშელ ვან ესბროკი: M. van Esbroeck, La version géorgienne de deux commentaires d'Ammonius fils d' Hermias, Copie de la conférence donnée le 26 mars 1985 à l'Université de Rome ; auprès du Prof. Massimiliano Pavan, Dipartimento delle Scienze Storiche.

ძნელია, ქალბატონი მაიას ნაშრომებიდან გამოარჩიო მთავარი და არამთავარი — უკლებლივ ყველა ძეგლი, რომელიც მისი თვალთახედვის არეალში მოექცა, უმნიშვნელოვანესია. 1976 წელს გამოიცა იოანე დამასკელის „დი-ალექტიკის“ ორი ქართული თარგმანი (ეფრემ მცირისა და არსენ იყალთოელის). ტექსტებზე დართულ გამოკვლევაში შესწავლილ იქნა ამ თარგმანთა რედაქციული რაობა და ურთიერთმიმართება, ქართული თარგმანების მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან. ასევე, შესწავლილია არსენ იყალთოელის თარგმანიდან შესრულებული სომხური თარგმანის რაობა და ქართულ დედანთან მიმართების ხასიათი.

ქართულ-სომხური პოლემიკა მონოფიზიტობის წინააღმდეგ — აი, კიდევ ერთი, ნაკლებად შესწავლილი სფერო, რომელსაც ქალბატონმა მაიამ დაამჩნია კვალი: ძველ ქართულ სასულიერო მწერლობაში ამ მიმდინარეობის განმაქიქებელი ძეგლების მოძიების, მათი ავტორების, ხელნაწერების და სხვა რეალიების შესახებ კვლევითი და ინფორმაციული ხასიათის მონაცემების დამუშავების შედეგად დაიწერა წერილი „სომხური მონოფიზიტობის წინააღმდეგ პოლემიკა ქართულ მწერლობაში“.

სწორედ ქართულ-სომხური ლიტერატურული ურთიერთობის სფეროში შეისწავლა მაია რაფაჟამ პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი ღმრთისმეტყველებითის“ და იოანე პეტრიწის „განმარტებათა“ სომხური თარგმანი. მისი მრავალმხრივი კვლევის შედეგები სამეცნიერო საზოგადოებას წლების მანძილზე არა მხოლოდ პუბლიკაციების სახით მიეწოდებოდა, არამედ იმ საერთაშორისო თუ ადგილობრივ კონფერენციებზეც, რომლებშიც ქალბატონი მაია გამუდმებით იღებდა მონაწილეობას (მოსკოვი, ლუვენი, კვიპროსი, ერევანი, ბაქო, ბათუმი, ახალციხე, თბილისი...). დავასახელებთ მხოლოდ რამდენიმე მოხსენებას, წაკითხულს საერთაშორისო ფორუმებზე: „ამონიოს ერმისის თხზულებათა ქართული თარგმანები“, ბიზანტინისტთა XVIII საერთაშორისო კონგრესი, მოსკოვი, 1991. «Les traductions géorgiennes de Grégoire Ochkéli des homélies 7 et 27

de Grégoire de Nazianze» გრიგოლ ნაზიანზელის შესწავლისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კოლოკიუმი, ლუვენი ლა ნოვის კათოლიკური უნივერსიტეტი, ბელგია. 1997 წ. «Догматикон», догматико-полюмический сборник Арсения Икалтоели (XI в.), XVI ежегодная конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета, Москва. 2006 г. „Pour la réception d' «Anakephaleiosis» d'Épiphané de Chypre dans l'ancienne littérature géorgienne“, კონსტანტიის მიტროპოლიის საერთაშორისო კონფერენცია, კვიპროსი, 2008 წ. „Византийские авторы XI века в Догматиконе Арсения Икалтоели“, მოსკოვის სასულიერო აკადემიის კონფერენცია, მიძღვნილი წმინდა სიმეონ ახალი ღვთისმეტყველისადმი, მოსკოვი, 2015 წ.

ქალბატონმა მაია რაფაჟამ, როგორც საერთაშორისო დონის მეცნიერმა, ბევრ პროექტში მიიღო მონაწილეობა უცხოელ მეცნიერებთან ერთად. უაღრესად წარმატებული თანამშრომლობა შედგა ამ მიმართულებით ლუვენის უნივერსიტეტსა და ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს შორის, რომელიც ორი ათეული წელი (1998-2017) გრძელდებოდა: ბელგიაში, „Corpus Christianorum“-ის საყოველთაოდ ცნობილი სერიით, გამოვიდა მე-4 საუკუნის დიდი ბიზანტიელი ღვთისმეტყველის, წმინდა გრიგოლ ნაზიანზელის 16 ლიტურგიკული სიტყვის ექვთიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის ქართული თარგმანები შვიდ ტომად. ეს იყო ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის მნიშვნელობის კიდევ ერთი საყოველთაო აღიარება საერთაშორისო დონეზე. ქალბატონმა მაიამ, პროექტის სხვა მონაწილეებთან ერთად, არაფერი დააშურა ამ საქმის წარმატებით დასრულებისათვის.

2006-2008 წლებში ასეთივე წარმატებული თანამშრომლობა შედგა მოსკოვის სასულიერო აკადემიასთან ცნობილი ბიზანტიელი მწერლისა და თეოლოგის, ნიკიტა სტიტატის სომხური მონოფიზიტობის საწინააღმდეგო ხუთი ტრაქტატის ქართულ თარგმანთან დაკავშირებით. 2008 წელს ბიბლიოთეკის დირექტორმა, ილუმენმა დიონისე შლენოვმა, გამოაქვეყნა ნიკიტა სტიტატის ტრაქტატების ბერძნული ტექსტი; ბერძნულ ტექსტთან ერთად გამოქვეყნდა ქალბატონ მაიას მიერ მომზადებული ქართული თარგმანის ტექსტიც (Богословский Вестник, 7, 63-91).

2013 წელს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ავტორთა კოლექტივის მიერ სამ ტომად გამოიცა „ნარკვევები ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის ისტორიიდან“ (რედაქტორი — მთავარეპისკოპოსი სტეფანე კალაიჯიშვილი). მე-2 ტომში, მაია რაფაჟას ავტორობით, შესულია ნაშრომი „დოგმატიკა და პოლემიკა“.

მაია რაფაჟას სამეცნიერო მუშაობაში განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა არსენ იყალთოელის დოგმატიკურ-პოლემიკურმა

კრებულმა „დოგმატიკონმა“ — მასალა დიდი მოცულობისაა, კრებული 74 თხზულებას შეიცავს. ქალბატონ მაიას დაინტერესება ამ კრებულით არ იყო შემთხვევითი: მასში შესატანი მასალის თემატიკის შერჩევა (დოგმატიკა, პოლემიკა) განპირობებული იყო შუა საუკუნეების ქართული სახელმწიფოებრივი და საეკლესიო მსოფლმხედველობრივი და საღვთისმეტყველო-იდეოლოგიური პოზიციებით. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ კრებულში შესული ქართული თარგმანებით შემონახულია ბერძნული ხელნაწერებით დაკარგული ბიზანტიური მწერლობის ზოგიერთი ძეგლი. სწორედ ამ უმნიშვნელოვანესი კრებულის სამი ტომი გამოიცა მაია რაფაჟას უშუალო მონაწილეობითა და თაოსნობით და დღესაც გრძელდება მუშაობა დარჩენილი თხზულებების პუბლიკაციის კუთხით.

შეუძლებელია, ამ წერილში ქალბატონ მაიას სამეცნიერო მემკვიდრეობის სრულად განხილვა და წარმოჩენა — ჩვენი მიზანი ეს არც არის; მხოლოდ ის გვსურს, რომ მკითხველს მიახლოებითი წარმოდგენა მაინც შევუქმნათ იმ ძალიან მნიშვნელოვან და დიდ საქმეზე, რომელსაც იგი მთელი ცხოვრების მანძილზე ემსახურებოდა. მის ნაშრომებს აღიარება და გამოსმაურება არ დაკლებია, არც — ჯილდოები: სხვადასხვა დროს მიენიჭა ილია აბულაძისა და კორნელი კეკელიძის პრემიები, ხოლო სულ ახლახან, 2025 წელს, გრიგოლ წერეთლის სახელობის პრემია. 2007 წლიდან არის საერთაშორისო პატრისტიკული საზოგადოების წევრი და გელათის აკადემიის აკადემიკოსი.

ბევრი მკვლევარი ვერ იმეტებს დროს მომავალი თაობებისათვის. ეს არც გასაკვირი და არც დასაძრახია, მაგრამ მით უფრო დასაფასებელია ის გამ

ონაკლისები, რომელთაც ქალბატონი მაია მიეკუთვნება. მან ბევრ ასპირანტს უხელმძღვანელა, რაც წარმატებული დისერტაციების დაცვით დაგვირგვინდა, ბევრის ოპონენტიც იყო. სხვაზე ზრუნვა მხოლოდ გონების კარნახით არ ხდება — ამას ადამიანის ბუნება განაპირობებს. ქალბატონ მაიასთან მიმართებით მხოლოდ მეცნიერებას არ ეხება ჩვენი ნათქვამი: მან ყოველთვის იცოდა, ვის რა უჭირდა და მზად იყო დასახმარებლად.

მაია რაფაჟამ თავისი ცხოვრების რამდენიმე წელი სასულიერო აკადემიასაც დაუთმო. მისი საჯარო გამოსვლები და ზეპირად წაკითხული მოხსენებები ძნელად დაავიწყდებათ მსმენელებს; თავისი სფეროს სრულყოფილი ცოდნა, ღრმა განათლება, გამჭრიახი გონება, ლოგიკური აზროვნება ... ყველაფერი ის, რაც ნამდვილი მეცნიერის თანმდევი, აი, რა ჩანდა მის გამოსვლებში.

აკადემიის ბევრი სტუდენტისათვის ქალბატონ მაიასთან ურთიერთობა, მისი ლექციების მოსმენა, გახდა სტიმული ძველი ქართული ტექსტების გამოცემაზე მუშაობის დაწყებისა. ბერისთვის შეურჩევია ქალბატონ მაიას სამაგისტრო თემა და შემდეგ ხელმძღვანელობაც გაუწევია. მისი ხელმძღვანელობა არ იყო მოჩვენებითი და ფორმალური, როგორც ეს ზოგჯერ ხდება ხოლმე — ის უღრმავდებოდა მასზე მინდობილი მაგისტრანტის ნამუშევარს, ღირებულ რჩევებს აძლევდა და, რაც მთავარია, აზროვნებას ასწავლიდა.

გრძელი ცხოვრების გზა ღირსეულად განვლო მაია რაფაჟამ. ბერის გაკეთება შეძლო. ვულოცავ დაბადების 90-ე წელს და ვუსურვებ ჯანმრთელობას და ახალ წარმატებებს.

კურსდამთავრებულთა კვლადაკვალ

გიორგი ხიზანიშვილი: „ყველაზე ამაღელვებელი იყო, როცა ასზე მეტი ქვეყნის წარმომადგენელი ჩვენი ქვეყნის ხუთჯვრიან დროშას უცქარდა და საქართველოს ეროვნულ ჰიმნს ისმენდა“

მე, გიორგი ხიზანიშვილი, ამჟამად 31 წლის ვარ. დავიბადე უბატონო მხარე ქიზიყში, დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის სოფელ არბოშიკში. დავამთავრე ამავე სოფლის საჯარო სკოლა.

მყავს მშობლები და ერთი უფროსი და. არ ვარ დაოჯახებული.

სულ თავიდან დავიწყებ. სანამ სას-

გიორგი ხიზანიშვილმა პაշვოპის ასაკში ტრაგიკული შემთხვევის შედეგად ხელები დაკარგა.

როგორ წარიმართა შემდგომში მისი ცხოვრება, რას მიღწია სწავლასა, შრომასა და პარასპორტში, ამის შესახებ გაზეთ „კლიტე დავითისის“ ახალგაზრდა ჟურნალისტს ნიკოლოზ ტურაშვილს მოუთხრო:

ბის შემდეგ სხვადასხვა ინსტიტუტებში თუ მუზეუმებში გავიღრმავე ცოდნა და გამოცდილება, პარალელურად ვეძებდი შესაბამის სამსახურს და ერთი წლის თავზე სტაჟირების შემ-

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის პროექტებში, ამ მიმართულებით ასევე ვატარებ საგანმანათლებლო ხასიათის შეხვედრებს სკოლებში მოსწავლეებთან. ჩემს ცხოვრებაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სპორტს – ვარ პარასპორტსმენი, პარატაეკვონდოისტი (კორეული საბრძოლო ხელოვნება).

თბილისის სასულიერო აკადემიასა და სემინარიაში მასწავლიდნენ საუკეთესო პედაგოგები, რომელთა პროფესიონალიზმი, ცოდნა და სტუდენტებისადმი დამოკიდებულება ჩემთვის ფრიალდა დასამახსოვრებელია. მათი და ზოგადად სასწავლებლის მეთოდი – ორი სფეროს, რელიგიისა და ხელოვნების სინთეზურად შერწყმა მეტად მნიშვნელოვანი იყო ჩემთვის. სწორედ ამანაც განსაზღვრა ჩემი ცხოვრების გზა და არჩევანი. მყავდა შესანიშნავი პედაგოგები, მაგალითად ბატონი დიმიტრი თუმანიშვილი, რომელიც განსაკუთრებული პიროვნება იყო ჩემთვის. ასევე ბატონი სამსონ ლეჟავა, ქალბატონები მარიამ დიდებულიძე, თამარ ნუცუბიძე, თამარ ბაღდაძე... დღემდე განსაკუთრებულ ურთიერთობასა და მეგობრობას ვინარჩუნებ ქალბატონ ასმათ ოქროპირიძესთან, რისთვისაც მისი ძალიან მაღლობელი ვარ.

ოდესმე ვინმეს რომ ეთქვა, სპორტსმენი იქნებიო, ვერ წარმოვიდგენდი, თუმცა შვიდი წლის წინ საქართველოში ტაეკვონდო პარა არც ყოფილა და ჩემი მისვლით პარასპორტის განვითა-

რების ცენტრში დაიწყო მისი ისტორია. თავიდან თითზე ჩამოსათვლელი პარასპორტსმენები ვიყავით. დღეს უკვე საგრძნობლად გაიზარდა ჩვენი რაოდენობა. ეს აგრეთვე განაპირობა წარმატებამ საერთაშორისო ასპარეზზე, როდესაც პირველად მივიღეთ მონაწილეობა 2021 წლის ევროპის ჩემპიონატში

თურქეთში და მე ბრინჯაოს მედლის მფლობელი გავხდი. მას შემდეგ სხვადასხვა სარეიტინგო შეჯიბრებსა და ჩემპიონატებში ვმონაწილეობ. დღეს ჩემს კატეგორიაში რეიტინგში პირველ ადგილზე ვარ. ეს განაპირობა 2023 წელს ევროპის თამაშებში გამარჯვებამ და ევროპის ჩემპიონობამ. ასევე, იმავე წლის ბოლოს მექსიკის შტატ ვერაკრუსში გამართულ მსოფლიო ჩემპიონატზე, ბევრი წინააღმდეგობისა და გამოწვევის მიუხედავად რომ გავხდი ოქროს მედლის მფლობელი. ყოველივე ეს პირადი მწვრთნელის შოთა გოჩიაშვილისა და დამხმარე მწვრთნელის, სანდრო გვასალიას დიდი შრომის

შედეგია. ემოციებზეც თუ მკითხავთ, ყველაზე ამაღელვებელი იყო, როცა ასზე მეტი ქვეყნის წარმომადგენელი ჩვენი ქვეყნის ხუთჯვრიან დროშას უცქერდა და საქართველოს ეროვნულ ჰიმნს ისმენდა.

სამომავლო გეგმებს რაც შეეხება, 2026 წლის გაზაფხულზე დაგეგმილია მსოფლიო ჩემპიონატი, რისთვისაც განსაკუთრებულ მომზადებას გავიწეო და ვეცდები წარმატების მოპოვებას. აგრეთვე, მონაწილეობას მივიღებ ევროპის მომავალ ჩემპიონატში.

წავლებელს ავირჩევდი, ვფიქრობდი, რა მომწონდა და მიყვარდა. სკოლის პერიოდიდანვე მქონდა დიდი ინტერესი ხელოვნებისა და რელიგიის მიმართ, ამიტომ სასწავლებლის არჩევისას გადავწყვიტე სასულიერო აკადემიაში გამოცდები ჩამებარებინა. როგორც აღვნიშნე, რელიგიისა და ხელოვნებისადმი ინტერესმა განაპირობა ჩემი მოსვლა ქრისტიანული ხელოვნებათმცოდნეობის ფაკულტეტზე.

სასულიერო აკადემიის დასრულებ-

დეგ დავიწყე სამსახური თბილისის მუზეუმების გაერთიანების სტრუქტურულ ერთეულ ნიკოლოზ ბარათაშვილის მემორიალურ სახლ-მუზეუმში. აქტიურად ვარ ჩართული სამუზეუმო საქმიანობასა და მუზეუმში არსებულ საგანმანათლებლო თემატურ პროგრამებში. უმთავრესად ვატარებ ექსკურსიებს. სამუზეუმო საქმისადმი ყოველთვის დიდი ინტერესი მქონდა. დღესაც აქ ვრჩები და ვაგრძელებ მუშაობას. პარალელურად ჩართული ვარ კულტურული მემკვიდრეობის და

მჯერა, რომ გიორგის მრავალი წარმატება ელის წინ

გიორგი, ეს სიმპათიური და ნიჭიერი ახალგაზრდა, იმ ადამიანთა რიგს განეკუთვნება, რომლებიც გაცნობისთანავე დადებით განწყობას იწვევენ. მომწონდა მისი დამოკიდებულება სწავლისა და ცოდნის მიმართ. არცერთი ჩემი ლექცია არ გაუცდენია. დიდი ინტერესით მისმენდა და საგულისხმო შეკითხვებსაც მისვამდა. ყველაფრის მიმართ ინტერესს იჩენდა, დიდი ხალისით წამოვიდა, როცა სტუდენტთა ჯგუფი ვახტანგ ქაბუკიანის სახლ-მუზეუმში და თუმანიშვილის თეატრში „მეფე ლირის“ სპექტაკლზე წავიყვანე. ასე დავმეგობრდით და სასულიერო აკადემიის დამთავრების შემდეგაც ერთმანეთს არ ვივინყებთ.

მჯერა, რომ გიორგის მრავალი წარმატება ელის წინ.

თამარ ნუცუბიძე,
მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიის პედაგოგი

მიემღვანა ბალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებას

თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის, ლექციებისა და პრაქტიკული მეცადინეობების პარალელურად, დიდი ყურადღება ექცევა შემოქმედებით ღონისძიებებს, სტუდენტებში სხვადასხვა ინტერესის აღმოჩენასა და მათ გამოვლენას, შეხვედრებს ჩვენი ქვეყნის გამოჩენილ ადამიანებთან – პოეტებსა და საზოგადო მოღვაწეებთან. ამ ღონისძიებების სულისჩამდგმელნი ჩვენი საყვარელი პედაგოგები არიან, რომელთა შორის, ამ მხრივ გამორჩეულია მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიის პედაგოგი, პროფესორი თამარ ნუცუბიძე.

სწორედ მისი ინიციატივით, საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და სტრატეგიული კომუნიკაციების სამსახურის ხელშეწყობით, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის, 9 დეკემბერს გაიმართა ბალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებისადმი მიძღვნილი ღონისძიება. მონაწილეობდნენ: სა-

სულიერი სემინარიის II კურსის სტუდენტი, ბერი გაბრიელ კოპაძე, I კურსის სტუდენტი ნიკოლოზ ჭუმბურიძე, ღვთისმეტყველების ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი ალექსო მეგრელიშვილი, ქრისტიანული ხელოვნებათმცოდნეობის ფაკულტეტის სტუდენტები – პირველკურსელი ანა გობეჯიშვილი, მეორეკურსელები – ფოტინე გუნია და გვანცა ჯავახიშვილი, ქრისტიანული ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი მირანდა ჭიბერაშვილი.

მათ დამსწრე საზოგადოებას წარუდგინეს ბალაკტიონ ტაბიძის მცირე ბიოგრაფია და მისი შემოქმედების უბრუნველესი ნიმუშები, რამაც დამსწრეთა დიდი ინტერესი და ემოცია გამოიწვია. აუდიტორიას საშუალება ჰქონდა ლექსების პარალელურად, ეკრანზე ენახა ეპიზოდები პოეტის ცხოვრებიდან. ბოლოს სტუდენტებმა შესანიშნავი მუსიკალური ნომერი შეასრულეს.

სასურველია, მომავალში ასეთი ღონისძიებები მიემღვანა ჩვენს სასულიერო მეცნიერებსაც: ივანე ჯავახიშვილს, აკაკი შანიძეს, პეტრე მელიქიშვილს, შალვა ნუცუბიძეს...

მოგვხსენებთ, ღონისძიების მონაწილეობის მართო სურვილი არ კმარა. საჭიროა ინტერესი, შრომა, ორგანიზება და ერთობა. ამგვარი ღვთისმცოდნეობის მონაწილეობა არა მარტო ამოწმებს ახალგაზრდის შესაძლებლობას, ნიჭსა თუ უნარს, არამედ სტუდენტებს საშუალებას გვაძლევს ახლოს გავიცნოთ ერთმანეთი. პოეზიის სიყვარული გვაერთიანებს დღესა თუ პატარას, ყალიბდება მეგობრული ურთიერთობა, რომელიც ძალიან საჭიროა ადამიანისათვის. ამ ყველაფერში კი საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და სტრატეგიული კომუნიკაციების სამსახურს გადამწყვეტი

როლი აქვს, ისინი მუდამ ჩვენს გვერდით არიან და ხელს გვიწყობენ მსგავსი ღონისძიებების ორგანიზებაში.

ვისურვებდი, ასეთი ღვთისმცოდნეობის გვერდით ჩვენს სასულიერო მეცნიერებს, რადგან თავისი ისტორიის მცოდნე, სწორად ინფორმირებულმა ახალგაზრდობამ ღირსეულად გავაგრძელოთ ჩვენი წინაპრების მიერ გაკვალული გზა, ნიჭისა და შესაძლებლობების მიხედვით ვადიდოთ უფალი, ვემსახუროთ ჩვენს სამშობლოსა და მოყვასს და პირნათელი ვიყოთ ჩვენი წინაპრების წინაშე.

ფოტინე გუნია,

**ხელოვნებათმცოდნეობის
ფაკულტეტის
II კურსის სტუდენტი**

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქები „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ

25 ნოემბერს თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის, ტრადიციული „საჯარო ლექციების“ ფარგლებში, გაიმართა შეხვედრა შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის რუსთაველოლოგიის კვლევითი ცენტრის მიმდევარ-თანამშრომელთან, ფილოლოგიის დოქტორ ლია კარიჭავაძისთან. მოხსენების თემა იყო „საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქები „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ“.

მოხსენებელმა მადლიერება გამოხატა აკადემიისა და სემინარიისადმი თანამშრომლობისათვის და საგანგებოდ გადაუხადა მადლობა სასწავლებლის რექტორს, პროტორესიტერ გიორგი ზვიადაძეს.

ქალბატონმა ლიამ ვრცლად ისაუ-

ბრა კათოლიკოს-პატრიარქების – ანტონ I-ის, კირიონ II-ის, კალისტრატე ცინცაძის, ეფრემ II-ისა და ილია II-ის წერილებში, სამეცნიერო ხასიათის ნაშრომებსა და ქადაგებებში გამოთქმულ მოსაზრებებზე, აღნიშნა, რომ პატრიარქთა შეხედულებანი ცხადად ადასტურებს საქართველოს ეკლესიის დამოკიდებულებას დიდი პოეტისა და მისი უკვდავი „ვეფხისტყაოსნის“ მიმართ.

ამონარიდები მოხსენებიდან:

„კათოლიკოსი ანტონ I, უაღრესად წიგნიერი და განათლებული პიროვნება, თავის „წყობილისტყუარაში“ დიდად აფასებდა რუსთაველის შემოქმედებას, უწოდებდა ბრძენს, ფილოსოფოსს, ღვთისმეტყველს, „უცხო საკვირველ პიტიკოს-მესტიხს“, თუმცა ნაწილობრივ იმის გამო, რომ მან შექმნა არა საღვთისმეტყველო, არამედ საერო თხზულება“.

„პატრიარქ კირიონ II-ს ეკუთვნის რუსთაველოლოგიური სტატიები, რომლებიც გამოქვეყნდა მისი ეპისკოპოსობის დროს (1895 და 1904 წლებში). იგი მსჯელობს პოემის 1888 წლის გამოცემაზე, „ვეფხისტყაოსნის“ ორ უცნობ ხელნაწერზე, აღწერს მათ და ზოგიერთი ტაბის მნიშვნელოვან ნაკითხვასაც გვთავაზობს“.

„პატრიარქ კალისტრატე ცინცაძის ნაშრომი – „ვეფხისტყაოსნის“ ავტორის მსოფ-

მხედველობისათვის“ – 1936 წელს დაიწერა, მაგრამ გამოქვეყნდა მოგვიანებით, 1966 წელს, კ. ეკაშვილის ფსევდონიმით. ნაშრომში კრიტიკულად არის განხილული პოემის პერსონაჟთა მხატვრული სახეები. აქვეა ცნებათა: „მზე“, „მზიანი ღამე“, „ერთარსება ერთი“, „უფამო ფამი“ – არგუმენტირებული, საღვთისმეტყველო ლიტერატურით დასაბუთებული თეოლოგიური შინაარსის მსჯელობანი.

პატრიარქს უსაფუძვლოდ მიაჩნდა მკვლევართა შორის გავრცელებული შეხედულება „ვეფხისტყაოსნის“ სამღვდელოების გან დევნის შესახებ. იგი ვერ ხედავდა რაიმე „მწვალებელურ იდეას“ პოემაში“.

„კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II ნაშრომში – „რუსთაველის აღმსარებლობისათვის და „ვეფხისტყაოსნის“ დევნისათვის“ – მსჯელობს პოეტის რელიგიური მრწამსის, იდეალებისა და ღირებულებების შესახებ და ასკვნის, რომ რუსთაველი ქრისტიანი პოეტი, ხოლო „ვეფხისტყაოსანი“ – ქრის-

ტიანული შემოქმედებისა და კულტურის დიდებული ძეგლი.

ამავე აზრს ავითარებს და არგუმენტირებულად ასაბუთებს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II 1966 წელს დაწერილ სტატიაში „შოთა რუსთაველი და მისი საღვთისმეტყველო შეხედულებანი“. იგი ყურადღებას ამახვილებს პოეტის რელიგიურ შეხედულებებზე, პოემის ბიბლიურ დასაწყისზე, თეოლოგიურ საკითხებში ავტორის საფუძვლიან განსწავლულობაზე, „ვეფხისტყაოსნის“ საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგიაზე პროლოგის, ავთანდილის „ლოცვის“, „ანდერძისა“ და სხვა ეპიზოდების მიხედვით“.

კათოლიკოს-პატრიარქთა ნაშრომების ანალიზი ცხადყოფს, რომ მათ რუსთაველი ქრისტიანად მიაჩნიათ, ხოლო „ვეფხისტყაოსანი“ – ბიბლიურ-ქრისტიანულ მოძღვრებაზე დამყარებულ თხზულებად“, – აღნიშნა ქალბატონმა ლიამ.

მოხსენებამ დიდი ინტერესი გამოიწვია.

ერის სინეინდები

რუბრიკას უძღვება:

მღვდელი ბიორბი ვაშალომიძე:

წილკნის ღვთისმშობლის სახელობის სახელობის საკათედრო ტაძარი

წილკნის ღვთისმშობლის სახელობის საკათედრო ტაძარი მცხეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ წილკანში მდებარეობს. ტაძარი ადრექრისტიანული დროიდანვე გვაქვს. იგი რამდენიმე სამშენებლო ფენას მოიცავს, რომელთაგან უძველესი IV-V საუკუნეებით თარიღდება. ერთ-ერთი წყაროს მიხედვით: „ბაკურ (მეფე) დაიწყო წილკნისა ეკლესიისა შენება და განიშორა ოცდამეათხუთმეტესა წელსა“.

ლეონტი მროველი წილკნის ეკლესიის ამგებად მირიანის ძეს - ბაქარ მეფეს მიიჩნევს. V საუკუნეში, ვახტანგ გორგასლის დროს, აქ სამნავიანი ბაზილიკა აშენდა. წილკნის ტაძარი მალე საეპისკოპოსო კათედრალი გახდა. ამ ტაძართან დაკავშირებით ვახუშტი ბატონიშვილი წერს: „არს ეკლესია წილკანს ღვთისმშობლისა, გუმბათიანი და შევნიერი. აღაშენა მეფემან ბაქარ, ზის ეპისკოპოზი, მწყემსი მუხრანისა, ორივე არაგვისა და ბაზალეთისა“.

როგორც ცნობილია, 506 წელს ქალაქ დვინში საეკლესიო კრება ჩატარდა, რომელშიც მონაწილეობას, სხვა ქართველ მღვდელმთავრებთან ერთად, წილკნელი ეპისკოპოსიც იღებდა.

ქართველ მღვდელმთავართა შორის წილკნელს მე-19 ადგილი ეკავა. აღნიშნული ტაძარი ქართველი მეფეების უშუალო მზრუნველობის ქვეშ იყო. წილკნის ტაძარი შემდგომში საგანმანათლებლო კერადაც იქცა.

ამ ადგილს განსაკუთრებულად დიდი მნიშვნელობა მიენიჭა, როცა აქ ჩამოვრძანდა ათცამეტი ასურელ მამათაგან ერთ-ერთი - ისე, რომლიც ისტორიაში ცნობილია ისე წილკნელის სახელით. მან გააქრისტიანა საქართველოს ჩრდილოეთ მთიანეთის მოსახლეობა, სადაც დაანგრია წარმართულ კერპთა ბოძონები და ქრისტიანული ტაძრები აღაშენა. იგი „განთქმული იყო უბინოებითა, და სათნოებათა სრულეობისასა მოწვევული, ნერგი სამოთხისა, ყუავილი ფერშუენიერი სუნნელი“. წმინდა მამა წილკნის ტაძარშია დაკრძალული.

XIX საუკუნის დასაწყისში წილკნის საეპისკოპოსო გაუქმდა. სხვადასხვა დროს წილკანში მოღვაწეობდნენ კალიგრაფები, მწიგნობრები და პოეტები: ეფრემ წილკნელი, კალიგრაფი ბასილი (XVI ს.), იოსებ სამეხელი, ქრისტეფორე წილკნელი (XVIII ს.), ამბროსი მიქაძე, იოანე ქარუმძიძე (XVIII-XIX სს.)

ტაძარი ხელახლა იკურთხა და ამოქმედდა 1988 წელს. 1992 წელს ტაძრის ეზოში აშენდა საეპისკოპოსო რეზიდენცია.

ეკლესიას ჩვენამდე პირვანდელი სახით არ მოუღწევია, ის სხვადასხვა პერიოდის სამ ნაგებობას აერთიანებს, ესენია: IV საუკუნის დარბაზული ეკლესია, V-VI საუკუნეთა მიჯნის სამნავიანი ბაზილიკა და განვითარებული შუა საუკუნეების გუმბათიანი ტაძარი. მთავარი ტაძარი ცენტრალურგუმბათოვანი ნაგებობაა. თორმეტსარკმლიანი გუმბათის ყელი ოთხ ცალკე მდგომ ბურჯს ეყრდნობა.

გუმბათში შემორჩენილია XVI-XVII საუკუნეების მოხატულობა, სადაც ქრისტე მაკურთხეველი მარჯვენით არის გამოსახული. გუმბათის ყელის ზედა ნაწილში, გამოსახულია ანგელოზები, მახარებელთა სიმბოლოები და ქერუბიმები. აქვეა განთავსებული წარწერაც: „იხილე და შეიყვარე შევნიერება სოფლისა შენისა და ადგილი, ქრისტე უფალო, გარდმოიხედე ზეცით“.

ტაძრის გალავანი XVIII საუკუნეს განეკუთვნება. გალავნის გარე პერიმეტრზე შემორჩენილია ადრეული ხანის გალავნის ნაშთები.

წილკნის ტაძრის უმთავრესი სინამდევა წილკნის ღვთისმშობლად წოდებული დედალვთისას ხატი. ისტორიული წყაროების მიხედვით, მეფე მირიანის ვაჟი ბაქარი

ბიზანტიაში იმპერატორ კონსტანტინესთან იმყოფებოდა. მასპინძლებმა ქართველი უფლისწული ბიზანტიიდან სამშობლოში დიდი პატივით გამოიხატეს და ბევრი საჩუქარიც გამოატანეს. მათ შორის იყო ლუკა მახარებლის დანერგილი ღვთისმშობლის

ხატი. ამ ხატს ხალხმა სიყვარულით „წილკნის ღვთისმშობელი“ უწოდა. ტახტზე ასვლის შემდეგ, როგორც ზემოდასახელებული წყარო გვამცნობს, ბაქარმა წილკნის ეკლესია ააგო და აღნიშნული ხატი კი ტაძარში დააბრძანა.

წილკნის ღვთისმშობლის ხატი მსოფლიოში ერთ-ერთი უიშვიათესი ხატი და სინამდევა, რომელიც ლუკა მახარებელმა, გადმოცემის მიხედვით, იესო ქრისტეს აკვნის ფიცარზე დაწერა. „წილკნის ღვთისმშობლის“ ფერწერული ხატი უპირველესია საქართველოში, რომელზეც გამოსახულია ოდიგიტრიის ტიპის ღვთისმშობლის ნახევარფიგურა და მის ორივე მხარეს - წმინდა მიქაელ და გაბრიელ მთავარანგელოზები. ფერწერა ტემპერის საღებავებითაა შესრულებული. ხატი განვითარებული შუა საუკუნეების ოთხი ბიზანტიური მინაქრის მედალიონს შეიცავს. აქვეა მოჭედილი ფირფიტები წმიდა გიორგისა და ღვთისმშობლის გამოსახულებებით, რომლებიც მეთექვსმეტე საუკუნეს განეკუთვნება. 1926 წლამდე ხატი წილკნის ეკლესიის ერთ-ერთი სინამდევა იყო. ხატი დღემდე ინახება საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის ოქროს ფონდში.

ხატი ოდიგიტრიის (გზის მაჩვენებელი) იკონოგრაფიულ ტიპს განეკუთვნება, ანუ იგი წარდგინებულია ხასიათისაა. ღვთისმშობელს მარცხენა ხელზე ყრმა უზის, მარჯვენა ხელით კი

მასზე (ყრმა მაცხოვარზე) მიუთითებს, რითაც გამოხატავს იმას, რომ მისგან განკაცებული ძეა ერთადერთი „გზა,

ჭეშმარიტება და სიცოცხლე“ (იოან. 14:6).

წილკნის ღვთისმშობლის ხატს მრავალი სასწაული უკავშირდება. გადმოცემის მიხედვით, წილკნის მინდვრებს ხშირად კალია შემოესეოდა, ამის გამო ღვთისმშობლის ხატს ტაძრიდან გალობით გამოაბრძანებდნენ, ლოცვა-გალობით შემოატარებდნენ ნათესებში და კალიაც გაუჩინარდებოდა. იგივე ნათესები სეტყვისგანაც ხშირად დაუცავს წმინდა ხატს.

დღეს ეს ტაძარი მოქმედია.

გაზეთის დეკემბრის ნომერი მოამზადეს **პიპი შაჟილაძემ** (რედაქტორი),
სალომე გოგინაშვილმა (პასუხისმგებელი მდივანი),
ლოქტორანტმა რეზო მუჯირიშვილმა,
დეკანოზმა იოანე ბარაკალიამ (საღვთისმეტყველო წერილების კურატორი)
დამკაბადონებელი - **შორენა ფარქოსაძე**
დაიბეჭდა შპს „მერიდიანის“ სტამბაში